

नमो तस्मै भगवतो अर्हते सम्मासम्बुद्धस्से ।

धम्मद्वय

MAHA LUCHI

य
शो
ध
रा
या
को
ठा
य्

ने
पा
ल
भा
षा
या
ल
य
-
पौ

वर्ष ६

कल्ला
शीला

बुद्ध संवत् २४६६
नेपाल सं० १०७६

वन्धिया चन्दा ३)
थुगु अंकया १=)

पूर्ण संख्या ६८-६६

सम्पादक :—भिक्षु महानाम "कोविद"

"भासये जोतये धम्मं"

सहायक सम्पादक :—श्रामणेर सुदर्शन

वर्ष ६

कलकत्ता

कार्तिक वि० संवत् २०१२

अंक १

नवम्बर ईस्वी संवत् १९५५

बुद्ध-वचन-सूत

...अले भगवान बुद्ध कुंभकार-निवेशने द्वाहां विज्यात । छेखे पाखे घाय् लाया मुलपति छ्याना ह्य तप्यंका स्मृति न्ह्योन तथा फेतुना विज्यात । भगवानं (थुकथं हे चवना) चाकटे याना विज्यानाचवन । आयुष्मान् पुक्कुसार्ति नं उकथं हे चाकटे यानाचवन । भगवान बुद्धया मती वन— 'थ्व कुलपुत्रया चाल चलन साब हे बांला ! छाय् जि थ्वयाके (सु खः) न्यना मस्वये ?' अले भगवानं आयुष्मान् पुक्कुसातियाके थथे न्यना विज्यात—

'भिक्षु ! सुयागु नामे छ भिक्षु जुया ? छं शास्ता सु खः ? छं सुयागु धर्म माने यानाचवना ?'

'आवुस ! शाक्यकुलं प्रव्रजित शाक्यपुत्र श्रमण गौतम (धयाह्य छह्य) दु । वसपोल भगवान बुद्ध अर्हत् सम्यक् सम्बुद्ध...खः । वसपोल भगवानया धर्मयात हे जि माने याना ।'

'भिक्षु ! व भगवान अर्हत् सम्यक सम्बुद्ध थौं कन्हे गन दु ?'

'आवुस ! उत्तर प्रदेशे श्रावस्ती धयागु नगर दु । थौं कन्हे वसपोल अन विज्यानाचवन ।'

'भिक्षु ! छु छं वसपोलयात गबलें खंगु दु ला ? स्वया ह्यसीके फु ला ?'

'आवुस ! अहं, जि वसपोलयात छको हे मखंनि । स्वया ह्यसीके नं फइ मखु ।—'

अले भगवान बुद्धया मती वन—'जिगु हे नामे थ्व कुलपुत्र प्रव्रजित जुल । अले छाय् थ्वयात जि उपदेश मवी ?'...भगवान बुद्धं खुगू धातुया उपदेश याना विज्यात ।...अले आयुष्मान् पुक्कुसाति मनं अहो जि शास्ता नाप लात, सुगत नाप लात धका खन । आसनं दना उत्तरा-संगं थगां न्यया भगवान बुद्धया चरणे छ्यों दिका धाल—

'भन्ते ! बाल (=अज्ञानी;) पिनि अकुशलथें (जिगु) अपराधयात क्षमा याना विज्याहुं । जि भगवान बुद्धयात 'आवुस' धया !...भन्ते ! लिपा संयमया निंति वने धुंकूगु द्वंयात क्षमा याना विज्याहुं ।'

... 'भिक्षु ! छं...जित आवुस धका सःतल ।...अपराध यात ।...भिक्षु ! छं अपराधयात अपराधया रूपं खंका धर्मानुसार प्रतिकार यात, (उकिं) उकियात जिं स्वीकार याना । भिक्षु ! आर्य विनये गुगु अपराधयात अपराधया रूपे खंका धर्मानुसार प्रतिकार यायेगु भविष्यया निंति संवर (संयम) या कारण जुइ, थ्व वृद्धि (लाभया) हे (कारण) खः...।'

मिलिन्द-प्रश्नया ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

श्री सुमन वात्स्यायन

पालि-साहित्ये मिलिन्दपञ्चोया दर्जा साब च्चे लाः । खयेत ला थ्व त्रिपिटकयें बुद्ध-वचन मुना तःगु मखु, अयनं थुकिया सम्मान व महत्व व स्वया छुं म्ह मजू । थ्व सफुती यवन (ग्रीक) जुजु मिलिन्दं (योनकानं राजा मिलिन्दो) बौद्ध भिक्षु नागसेनयाके भारतीय धर्म व दर्शनया विषये तसकं तार्किक रूपं अनेक प्रकारया प्रश्न याइ हानं वसपोलं उकिया लिसः बिया बिज्याइगु दु । उकिया मू-बाखं चिकचाहाकः याना थुकथं खः—

“नदी व पर्वतं बांलागु, उद्योग-धंधां च्चे थ्यंगु सागल (थौकन्हे स्यालकोट) धयागु ङ्गू यवन नगर दु । व नगरया लायकू व छेँत हिमालयया च्वापु च्चकार्ये तःजाक व बलाक दयेका तःगु खः । शहरया पसःत माल सामानं जाया च्चनी । आपालं दानशाला नं दयेका तःगु दु । अनया लेँ सल, किसि, रथ व न्यासि जुइपिं मनूतयेगु हूलमूल जुया च्चनी । क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, श्रमण व सभाया मनूत नाप नापं वये वनेगु याना च्चंगु खने दु । आपालं विद्याय् पारंगतपिं पण्डितपिं अन च्चं च्चंगु दु । काशी, कोटुम्बर आदि थासे दयेकूगु वसः वथें हे खां, इत्र आदिया पसःत नं यक हे दु । छाया-पाकेगु व समा यायेगु बस्तु मीपिं बंजात नं थःगु माल सामान ब्वया च्चं च्चनी । कार्षापण (दाँ), लुँ वोइ, केँ, त्वहँत यक दुगु व शहर ङ्गू खानिया नं छेँथें च्चं । व नगरया भंडार व थुकू वा जाकि व दामं जाः । बुँ उत्तर कुरुयागुथें भि । बांलागुली व कुबेरया देवपुरथें च्चं ।”¹

सागल नगरया बयानं लिपा लेखकं भिक्षु नागसेन व जुजु मिलिन्द (ग्रीक-मेनांडर) या ‘पूर्वयोग’ अर्थात् न्हापायागु जन्मया बाखं चिकचाहाकः याना धया तल । थ्व पूर्वयोग कथं ला बुद्धं थमं हे भविष्यवाणी याना बिज्यागु दु, ‘जिगु परिनिवारणं न्यासः इँ लिपा थुपिं निम्हं वुइ हानं जि सूक्ष्म रूपं उपदेश यानागु धर्म विनयया न्हासः लिसः, उपमा व युक्ति चक्कं खोले याना बी ।²

जुजु मिलिन्दया बारे लेखकं कवे धाइ, ‘जम्बुदीपे सागल नगरे ङ्गू मिलिन्द धयाम्ह जुजु जुल । व पण्डित, चतुर, ज्ञानी व बुद्धिवानम्ह खः । १ श्रुति, २ स्मृति, ३ सांख्य,

४ योग, ५ न्याय, ६ वैशेषिक, ७ गणित, ८ संगीत (गन्धर्वा), ९ वैद्यक, १० प्यंगू वेद, ११ पुराण, १२ इतिहास, १३ ज्योतिष, १४ माया, १५ तर्क, १६ मन्तना (तंत्र मंत्र), १७ युद्ध विद्या, १८ ऋन्दः शास्त्र, १९ सामुद्रिक थथे आपालं शास्त्र वं ब्वना तःगु दु । शास्त्रार्थ यायेगुली वयात सुनानं बुके मफु । फुक जम्बुद्वीपे ज्ञान, धन, बले जुजु मिलिन्द जोम्ह सुं महु । वयाके आपालं सेना व वाहन दु ।”³

जुजु मिलिन्दं शास्त्रार्थे थः नाप शास्त्रार्थे याः वइपिं भारतीय विद्वानपित बुका बरोबर अभिमान याना धाइगु, “थ्व जम्बुद्वीपे तुच्छ खः (तुच्छं वत भो जम्बुद्वीपो) ! थन सुं ङ्गू हे जि नाप छलफल याना जिगु शंका मदेका बी फुल्ल श्रमण ब्राह्मण महु ? ”*

जुजु मिलिन्द थपायसकं खँ हाये सः, वाकसिद्धि दु, भिनिदं तक सागर नगरे श्रमण ब्राह्मण व गृहस्थ पण्डितपिं छह हे च्चने मछाः । छायाधाःसा न्हाह हे भारतीय विद्वान वःसां जुजुं व नाप शास्त्रार्थे याइगु, अले बुका नं बीगु खः । उकिं विद्वानपिं नं नगर तोता मेथाय् च्चं वनीगु । बौद्ध भिक्षुपिं नं साप हे कायल जुइ धुंकल । इपिं मध्ये ङ्गू रोहण धयाह भिक्षु दु । वयागु मिखा छन्हु नागसेन धयाह ङ्गू प्रतिभावानह ब्राह्मणया काययाके वन । वया मती यदि थ्व मचायात त्वेक शिक्षा ब्यूसा थं धात्थे नं जुजु मिलिन्दयात शास्त्रार्थे बुका बी फइ धयाथें च्चन । व ब्राह्मण मचा नं भिक्षु रोहणया विद्वतां साप हे प्रभावित जुल । तर तसकं इनाप याये धुंका तिनि बल्ल वया अबुं वयात प्रव्रजित जुइत वचं बिल । नागसेनयात हापां ला रोहण स्थविरं थमं ब्वंकेगु यात, लिपा वर्त्तनीय आश्रमे अश्वगुप्तया थाय् ब्वंके छ्वत । अन ब्वने गाका च्चेयागु शिक्षा कायेत नागसेनयात पाटलिपुत्रया अशोकारामे आचार्य धर्मरक्षितयाथाय् छ्वया बिल । पाटलिपुत्रे थः ब्वने माक ब्वना नागसेन हिमालय पर्वतया रक्षिततले वल ।

अन अर्हत्पिसं नागसेनयात धाल,—“नागसेन, जुजु मिलिन्दं वाद-प्रतिवादे प्रश्न याना भिक्षुसंघयात कायल याइगु ।

¹ बाहिरकथा, मिलिन्दपञ्चो, नागरी संस्करण, बंबई ।

² पूर्वयोग, बाहिरकथा, मि० प०, पृ० ३ ।

³ मि० प० पृ० ४ ।

* मि० प० पृ० ६ ।

उक्तिं छ वना जुजुयात शास्त्रार्थे त्याका वःसा साब ज्यू।^१ नागसेनं खूब धैर्यं आश्वासन विया धाल,—‘भन्ते, छलपोलपि सरासर हे सागल नगरे बिज्याहुं।’ अले स्थविर भिक्षुपिसं सागल नगर हे चीवरया रंगं ह्यासुसे च्वंक ऋषिपित त्वःगु वातावरण दयेकल। भतिचा लिपा नागसेन थः नं आपालं भिक्षु संघपि नापं सागल नगरे च्वंगु बौद्धपि च्वनीगु संखेय्य धयागु परिवणे (विहारे) थ्यंकः बिज्यात। अन न्यासः यवन सरदारपि नापं वया जुजु मिलिन्दं भिक्षु नागसेनया दर्शन याइ। थन हे ‘बाहिरकथा’ फवःचाली। वयां लिपा जुजु मिलिन्द व भिक्षु नागसेन निम्हे शास्त्रार्थ जुइ। तर शास्त्रार्थ जुइवं हे जुजु मिलिन्दं भिक्षु नागसेनया न्ह्योने मफुत बाः धाये माली। लिपाया फुक अध्याये जुजु जिज्ञासु भावं बौद्ध-धर्म व दर्शनयागु विषये न्यनी, हानं नागसेनं लिसः बी। थुपि न्ह्यसः लिसः थपायसकं बांला, यइपुसे च्वं, नुगले दीगु कि च्वनी बले च्वनीपिनि मन भतिचा हे उकूस सुकूस चाइ मखु।

ट्रैकनर संस्करण व सिंहल संस्करण अनुसारं उपमाकथा प्रश्न (ओपम्मकथानुपज्जो) फवचायेवं च्वया तःगु दु, ‘खुगु काण्डं नीनिगु वर्ग दुगु निसः व ख्वीनिगु हापां निसै वया च्वंगु प्रश्नया थ्व मिलिन्दप्रश्न धयागु सफू सिधल। प्राप्त व अप्राप्त फुकं याना खसः व प्यंगू प्रश्न दइ।’ थुकिं थौकन्हेया मिलिन्द-प्रश्ने छुं भाग मदये धुंकूगु बांलाक हे सी दु। प्रश्नया दके के जुजु मिलिन्दं धाइ,—‘भन्ते नागसेन! जिगु द्वं क्षमायाना बिज्याहुं हानं जित थौं निसै म्वात्तलेया उपासक भाःपाः बिज्याहुं।’ थुकथं व ग्रीक जुजु बौद्ध-धर्म काये धुंका ‘मिलिन्द’ धयागु विहार दयेकी। लिपा काययात राज्य लःहाना जुजु प्रव्रजित जुइ हानं विदर्शनायात बढे याना अर्हत पद लाइ। सफू क्राउन १/१६ आकारया प्यसः व नीन्यापौति दुगु खः।

जुजु मिलिन्द सु खः ?

आः खँ जुइ, थ्व जुजु मिलिन्द सु खः ? छु व सुं ऐतिहासिक मनू खः ला ? मिलिन्दपञ्चो सफुती वयात ‘योनकानं राजा’ अर्थात् यवनपिनि जुजु धया तःगु दु। प्राचीन साहित्ये ‘यवन’ शब्द आपाः याना ग्रीकतयेगु नितिं हे छयलेगु याना तःगु दु। उक्तिं मिलिन्द सुं ग्रीक जुजु खः धयागु खँ बांलाक हे धाः। तर वयागु (थ्व) नाँ भारतीय थै च्वं। थुकिया कारण गथे भारतीय नाँत नं युनानीपिसं थःगु उच्चारणया थासाय थाना थःत त्वेक दयेकल, अथे हे

^१ बाहिरकथा, मि० प्र०।

भारतीयपिसं नं युनानी नाँत थःगु भारतीय ढंगं दयेकूगु जुइमाः। बैक्ट्रियाया ग्रीक जुजुपि मध्ये मेनांडरया नाँ नं वः। मिलिन्द व हे नाँया भारतीय करणथै च्वं। हापांयागु मिलिन्द-प्रश्न छु भाषाय् च्वया तःगु खः, थ्व धाये ला थाकु, अयनं थौं गुगु संस्करण प्राप्त जू, व पालि भाषायागु हे खः। पालि भाषाया पहः (प्रकृति) व वर्ग-परिवर्तन स्वया मेनांडर वा मेनांड्रोसया लिक च्वंगु रूप मिलिन्द हे उपयुक्तथै च्वं। च्वनि व अर्थया दृष्टिं नं थ्व हे पाय्क्कि जूवःथै च्वं। मेनांडरया छगू सिक्काय् वयागु नाँ मिनांड (Minand) नं च्वया तःगु दु। ‘न’ या ‘ल’ जुइगु पाली हे जक मखु, थौंया भारतीय भाषाय् नं साधारणगु खँ खः। ‘मिलिन्द पञ्चो’ सफुती आपालं थुजागु नाँ वःगु दु, गुगु नाँया ग्रीक (यूनानी) रूप थौं नं छुइके थाकु। नमूनाया नितिं—‘अथ खो देव-मन्तियो राजानं मिलिन्दो एतदवोच...’[‡] अनन्तकायो च मंकुरो च सब्बदिनो च येन मिलिन्दो राजा...।’[×]

च्वे वंगु देवमन्तियो, अनन्तकाय, मंकुर व सब्बदिन आदि नाँया ग्रीक रूप आः तकं मिले जुइक पता लगे याये मफुनि। अयनं देवमन्तियो हे देमेत्रियोस (Demetrios) व अनन्तकाय एण्टिओकस (Antiochus) जुइ फु। थुकथं हे मेगु नाँया रूप नं पालि व प्राचीन ग्रीक भाषाया अध्ययनं निर्धारित याना यंके फु।

साबो थःगु भूगोले मेनांडरया उल्लेख बैक्ट्रियाया इपि निम्ह जुजु मध्ये छम्ह याना तःगु दु, गुपिसं थःगु राज्य भारतया पूर्वी भाग तकं तःधंका यंकूगु खः। साबोया अनुसार मेनांडर सतलज (नदी) किना यमुना नदीया प्रदेशे द्वाहाँ वःगु खः। जष्टिनया अनुसारं नं मेनांडर भारतया जुजु खः। प्लुटार्कया धापू दु, मेनांडर न्यायया विषये साप हे नाँदं। थपायसकं लोकं ह्याम्ह शासक खः कि सी धुंका वयागु शरीर-धातुया कारणे नं आपालं नगरे बाजि बाजि जुल। थ्व बाजि अबले हे तिनि किने जुल, गबले फुक नगरं शरीर-धातु थवं थवे इना थासे थासे चिभाः दयेकेगु स्वीकार यात।[‡]

भारत व यूनानया स्वापू साब हे पुलाँ। भारतयाके यूनानं हानं यूनानयाके भारतं आपालं स्यना काःगु दु। ३२७ ईसवी न्ह्यो सिकन्दरं भारते हमला याःगु खः, तर वयागु [ल्यंगु २०६ पन्नाय्]

[‡] मिलिन्दपञ्चो, नागरी संस्करण, बंबई, पौल्याः २३।

[×] पौल्याः ३२।

[‡] दि सेक्रेड बुक्स आफ दि ईष्ट, वोल्यूम XXXV. रिज डेविडस।

न्हूगु दँयात लसुकुसु

श्री सत्यमोहन जोशी

न्हूगु दँ ! छंत नं थौं जिमिसं गाचवो ज्वना, लःधा हायेका,
लःचा च्वया, ताःचाफं काना, सुकुन्दामतं गाला, ईका पःकां
पिया, च्वकाबजि हला, ताय आखे स्यसावुसां लुना लसुकुसु
याना दुकाये त्यना !

छ मछाले मते भमचाथे
छं गाबलं त्वोप्वी मागु छुं खँ मडु !
छंत स्वे धका हे खंला तःजागु इयाःफले च्वना
नेपामानं आयुब्बीक पिया स्वया च्वंगु !
उखुनु तिमिलां नं खंला यचुक बँ थिला जूगु !
छंत लसुकुसु याइगु स्वे मखनीथे जुया खुसिचा नं खंला
ब्वौञ् ब्वौञ् वया च्वंगु !
छंत लस्वो वे धका हे
चखुंचां बय पुया च्वन, दयुंचां म्वालि पुया च्वन !

छ थ्यंक वैगु सिया हे
तकुखां हिला च्वन, ग्वेखांया
समा याना च्वन,
गोनावरिखां नखा
पिज्वेका च्वन !

न्हूगु दँ,
छंत म्हँफुलाथे ?

छन्हु धाधां निन्हु धाधां हे छं बुलुं खाः क्यो वल
थौं हे ककला थ्वया पारु खुन्हु सुथे क थ्यंक वै धैगु
जिमिसं स्यू
थौंने छिमि तता नं थौंखुनु हे धिकिं थ्यंक वल !
छं वैत थौं चान्हे खा हालीगु इले लुखाय ध्वोद्री
मागु खः !

न्हूगु दँ, आ क थौं जिमिथाय् थ्यंक वल,
क नं दच्छिया पाः ब्व काइहा मखा ज्वी !
कता खँ जिमिसं छंत धया तये, छं तंचायेमागु छुं मडु !
क मछाले मते जिपिं खना ! जिमित छं थः हे दाजु-
किजा तताक्यहेथे भापा तया जु । जिमित छं न्हूगु दँया
न्हूगु खँ कँ !

न्हूगु दँ, छंत नं थौं जिमिसं ह्य पूजा यायेतिनि !
छंत नं जिमिसं—

ह्याँउक बँ थिला, ह्यासुक पोताखं चाकलाक मंद च्वे

मंदखे लःचा, चिकंचा तया सिहखं तिके, ताय आखे हले
ग्वेखां तकुखां छुके, जजंकां कखायेके, धुँधपाञ् इता च्याके,
मंधिचधि ब्वे, स्यांगलि तःसि नं लः ह्याये, न्हूगु कापः

दे छाये,

खँ संगं ज्वलं लःह्याये !

न्हूगु दँ, अले छंत नं जिमिसं दोच्छि व न्हेयखु लुमंका
भितुना बी—

“दच्छि तक जिमिथाय् च्वोंतले छंगु ह्य ख्वसिंथे काना छं
सदां ‘ह्यफु’ ज्वीमा । छुं कता ल्वचं छंत थी मफयेमा !
छं थन च्वोंतले भिंगु ज्या-खँ धैगु स्यांगुलिंथे सयेका च्वने
फयेमा !

छं ग्वेखांथे उन महीक न्हाबले मुसुखा क्यना च्वने फयेमा !
जिमिसं बीगु उपहार छं धालेथे प्वोचिक कया च्वने फयेमा !

खेलु इतानंथे आत्म-त्याग
याना छं जिमित जः क्यना
च्वने फयेमा !

तःसिंथे पू मज्वीक छं थःगु
शुद्ध जीवन क्यना च्वने फयेमा !

चिकंचानंथे छं नं थःगु
अस्थित्व लोप मयासे जिपिनाप

भितुना !

नेपाल सम्बत् दोच्छि व न्हेन्या फुना
दोच्छि व न्हेखु क्यंया सकसितं
‘धर्मोदय’ या भितुना !

हना च्वने फयेमा !

जजंका कखानाथे छं भूतप्रेतरूपि इख, तँयात त्याका च्वने
फयेमा !

अले, छंगु नं पाः ब्व कावैह्य दोच्छि व ह्यह मवोतले छं
जिपिं नाप मबासे सद्ब्यवहार याना च्वने फयेमा !

न्हूगु दँ, नौवा रे नौवा ! छं क्वाय् मकपः याना न्याकुं
कया ! बरु, स्वे आम छं छु ब्यकं च्याना वयागु ?

कक क्यंसा !

अहो, छं लाखामधि छुनाका ज्वना वल !

मधिया दोने आखः नं च्वया तःगु दुथे च्वों
स्वेसा, छु च्वया हया ? अँ, छंजा थथे च्वया हल खनि—

“सकल नेपामितेत न्हूगु दँया न्हूगु भितुना

थःथः ल्वाये मते मिलेचले जु,

थःथः जक नये मते सकसितं इना ब्यू ।”

—*::*—

ख्वयाच्चंगु मानवता

श्री कनकद्वीप ब. आ.

उखेला थुखेला मदयेक
बसुधाया कण कण
चिच्चाय दना च्वंगुलिं
थौं मानवत दीन जुल
मानवता ख्वल !

व कण कणया शक्ति समूहं
विशाल देत दँगु,
राज्य जूगु

समुदाय चले जूगु
अणु अणु अलग जुया
पृथ्वी भासे जुल
राज्य, मनूत हानं सर्वख
चकना चुर जुल,

नष्ट भष्ट जुल,
जल तरंग भयबिल
अले ख्वइ च्वंगु मानवता
आः तर्क मदी !

परिवर्तनया लँपु दित
छु पृथ्वीया शक्ति नं फुत ?
सूर्य परिक्रमा यायेगु तोतल,
रुद्धिया घोर विरुद्ध यात
सत्याग्रहे पृथ्वी चुं दन !
मानवत वासं दन,
मानवता ख्वल !

धू धुफ दंगु
भास्करं स्वये फइ ?
उकिं हे जुइ—
नभे नमि नं ग्वात ।
किसि त्वाना घाँय् चुंदथें
मानव विचलित जुल ।
सत्य देन खः, प्रकृतिया
प्रकृति यदि युग फेरे यासा
छ्वासया धू नं मुंका प्याका
नौ नापं यायेत एकीकरण स्मशानया

ख्वयाच्चंगु मानवता]

ह्वपूजा जःखः

श्री "कलाकार"

दँयदसँ माने याना वया च्वनागु थ्व भीगु
ह्वपूजाया जःखः हे महान् विज्ञानवेत्ता सिद्धिवन्त
ज्यौतिस भाजुं लखुतीर्थयागु फि द्रौंयात लूँ सिद्ध
यायेगु शुभ मुहूर्त पिकाल । थ्व छु भीगु पुरुषार्थया
खँ मखु ला ?

थ्व हे ह्वपूजाखुन्हु महान् भाग्यवान् शंखधर
सारुवाजुं व हे लखुतीर्थयागु लुं जनतायात रीणं
मुक्त याना 'नेपाल सम्बत्' पिकया वन, थ्व छु भीगु
गौरवया खँ मखुला ?

थ्व हे ह्वपूजा जःखः नेपाल सम्बत्यात महान्
दूरदर्शिपिं जयदेव, आनन्द जुजुपिसं मान्यता बिया
पशुपतियागु दक्षिण द्वारे शंखधर सारुवाजुया नेपाल
सम्बत्यागु स्मृति खम्बा तःस्वाके बिल, थ्व छु
भीगु अस्तित्व मखु ला ? अले थ्व हे भीगु ह्वपूजा
जःखः, १०५ दँ तक राणातेगु एकतन्त्री हुकूमि शासनं
नेपामितेत ख्यंगाले कफाना तःगु स्वे मफया, महान्
त्यागीह्व त्रिभुवन जुजुं क्रान्ति यात, थ्व छु भीगु
सौभाग्यया खँ मखुला ?

थ्व भीगु ह्वपूजा खँसंगं जक कायेगु ह्वपूजा
मखु । थौंयागु दिने ला भीसंथःगु संस्कृतियात सुरक्षा
याना, नेपामांया थुजोपिं सपूत कायमचातेगु ज्ञान
व विज्ञान, भाग्य व कर्म, श्रद्धा व सहानुभूति, त्याग
व क्रान्ति नं फलफल लुमंके माः । थुकिं हे भी छगू
कोटि नेपामितेत न्हूगु लँब् न्हूगु जः सदां बिया
च्वनि, बियावं च्वने नं माल ।

—०—

वा फय् वइ बी
अले फुक चा
परिवर्तन जुया परिश्रमे
अवश्य नं छें जुइ !
मानव ख्वयेगु दिना
जग बल्लाकि आश्रयया ।
'हिरोशिमा'य् आयटमया—
कुँ-मि नुना धू जूपिं—
त्यँपिं लुमंका

श्रद्धां पुज्याइ, धया—
'मानवता छु खः !'
नमिं ग्वाःगु सूर्य नं जःबिया
अन्धकार छ्वा वाइ !
मानवता ख्वःगु दी !
थाय् बाय् चू लाइ !
मानवं थत हे खनी
ह्वसी, लुमंकी—
'विश्व गय् च्वं !'

भारत त्याकेगु म्हगस पुरे मजुल । व मदये (सी) धुंका वयागु साम्राज्य कुच्चा कुच्चा जुल । सेनापति व सरदार थवं थवे हे राज्याधिकारया निंतिं ल्वायेगु यात । तर सिकन्दरया आक्रमणं महत्वाकांक्षी यूनानी जुजुतये व सेनापतितये निंतिं पूर्वी देशया लुखा चायेका बिल । बाख्त्री यूनानी सरदारपिनिगु छगू बलागु गढ़ खः । २५० ईसवी न्ह्योया जःखः क्षत्रप दियो-दोतस सीरियाया साम्राज्यं छुटे जुया बाख्त्री स्वतंत्र जुया बिल । बाख्त्रीया साम्राज्य लिपा चीन थ्यंक तःकू जुया वन । १९०-८० ईसवी न्ह्योया जःखः थनया यवनतयेसं 'दिमेत्र' या नायकत्वे भारतवर्षया दूने थ्यंकं हेक्का वल, गन तक कि सिकन्दरया सेना हे नं मथ्यंगु खः । भीगु वाङ्मये छगू ला कालिदासया मालविकाग्निमित्रे यवनत व वसुभिन्नतये युद्ध पाखे क्यना तःगु दु, मेगु पतञ्जलि मुनिया महाभाष्ये युनानतयेसं राज्ये हेक्का वःगु विषये छगू निगू छुबाँ दु, स्वंगूगु गर्गसंहिता धयागु ज्योतिषया पुलंगु सफूया दके क्वे च्वंगु अध्याय युगपुराणे नं व यवन-आक्रमणया चिकचाहाकःगु बयान दु । साब्रों क्यना तःगुली भारत त्याकूपिं मध्ये दिमेत्रं गुलि भारत त्याकल हानं गुलि वयां लिपा मेनेन्द्रं (मेनांडर) त्याकल सी मडु । मालविकाग्निमित्रे खालि यवनपिनिगु विषये च्वया जक तःगु दु, तर गुलि गय त्याकल धयागु विषये आखः छगः हे मडु । महाभाष्ये यवनं साकेते व माध्यमिके छचालं हेक्काल धका जक च्वया तःगु दु । हानं थव क्यना तःगु दु, व फुकं लेखकया थःगु जीवन-कोले हे जूगु खः ।*

युग पुराणं दिमेत्र वा मेनांडर (मिलिन्द) पांचाल व मथुरां थुखे पाटलिपुत्र थ्यंकं थ्यकः वःगु सी दु । गबलें यवनतये सेनातयेसं उत्तर भारते न्ह्यावं वयाच्वन, अबले हे छगू तःधंगु प्रतिरोधात्मक शक्ति पिहाँ वलथें च्वं, हानं व खः, खारवेल । वं पंजाबे थ्यंकं नं थःगु प्रभुता स्थापना याःगु दु । पुष्यमित्रं नं सिन्धु सिधे यवनतयेत बुका बिल । वं थःगु अधिकार शाकल तकं चकंका यंकल ।*

तर, थुबले तक नं पंजाबया छकू तःकूगु भू-भाग दिमेत्र व मेनांडरया ल्हाते हे लानाच्वन । भारत-भूमी शाकल वा स्यालकोट वया प्रमुख केन्द्र खः । थुपिं यवन आक्रमणकारीत थवं थवे हे राजसत्ताया निंतिं साब ल्वाइगु जुयाच्वन । उकिं गुगुं केन्द्रीय सत्ता मडुगुलिं आपालं चिकचा चिकचाधंगु राज्य कायम जूगु खः ।

महान यवन विजेता दिमेत्रया उत्तराधिकारीपिनि मध्ये हे मेनांडर वा मिलिन्द नं छम्ह खः । थवया जन्म अलेक्जेंड्रिया (अलसंद-मि० प्र०) या कलसि वा करिसि धयागु थासे जूगु खः । गुलिं विद्वानपिनिगु मते अलसन्द द्वीप काबुल-पंजशीर नदीया कापी खः । X प्लुटार्कया मतानुसार मेनांडर भारतीयपिनि विरुद्धे गंगाया सिधे ल्वाल्वां छावनी हे सीगु खः । बैक्ट्रियाया ग्रीक जुजुपिनिगु छगू हे जक सिक्का लूगु दु, गुकी 'करिसि' किया तःगु दु । पालिया 'कलसि' व 'करिसी' छगू शब्दया हे थव निगू रूप खः धयागु स्पष्ट जू ।*

मिलिन्दया समयया बारे विद्वानपिनि आपालं मतभेद दु । प्रसिद्ध इतिहासकार स्मिथया राये मनांडरं अन्दाजि १५५ ईसवी न्ह्यो भारते हमला याःगु खः, तर गार्डनरं ११० ईसवी न्ह्यो धका माने यात । राय चौधरी व बार्नेटं छगू शताब्दी ईसवी न्ह्यो धका स्वीकार यात । विनयतोष भट्टाचार्य व आर० सी० मजुमदारया धापू दु, मेनांडरया समय ९० ईसवी न्ह्यो सिबे न्हापा जुइ फइ मखु । विंटरनीजया मतानुसारं मेनांडरं छगू शताब्दी ईसवी न्ह्यो शासन याना च्वंगु दु हानं वयागु राज्ये फुक सिंध, गुजरात व गंगाया सिधे च्वंगु प्रदेश नं दुथ्याः ।* थौं मेनांडरं भारते आक्रमण याःगु दिं तोके यायेगु साब थाकू, तर थुलि निर्विवाद खः कि ईसवी छगूगु सदी न्ह्यो भारतया तःकूगु भू-भागे जुजु मिलिन्दं शासन याःगु दु ।

मिलिन्दया सिक्का

जुजु मिलिन्द (मेनांडर) यागु तःगुमच्छि प्रकारयागु तःक (सिक्का) भारत व अफगानिस्ताने लूगु दु । च्यागूगु सदी थ्यंकं गुजरातया जुजुपिसं मिलिन्दया तःकया थासा ल्यू ल्यू वंगुलिं मिलिन्दयागु सिक्का बांलागु व च्वेथ्यंगु नं सी दु । 'प्राचीन-मुद्रा' या अनुसारं मैसनयात काबुलया उत्तर व बेग्रामे मिलिन्दया १५३ गू सिक्का (दाँ) लूगु दु । हानं कनिंघमं १००० गुलि मयाक सिक्का (दाँ) मुंक्कूगु दु । भारते मथुरा, रामपुर, व आगराया लिक्क भूतेश्वर व शिमला जिलाया साबाभूत धयागु थासे मिलिन्दयागु आपालं सिक्का लूगु दु ।

‡ "अत्थि भन्ते अलसन्दो नाम दीपो तत्थाहं जातोति ।

अत्थि भन्ते कलसिगामो नाम तत्थाहं जातोति ॥"

[मि० प्र० पृ० ८६]

X भारतीय इतिहास रूप रेखा ।

* से० बु० ई० ; XXXV. ।

† इंडियन लिटरेचर (अंग्रेजी संस्करण), कलकत्ता, पृ० १७५ ।

* भारतीय इतिहास की रूप रेखा—श्री जगचन्द्र विद्यालंकार
† भा० इ० ह० दूसरा खण्ड ।

गुगुं सिक्काय् छखे पाखे पक्रिपुया तःह्म जुजुया छ्यो हानं मेखे पाखे यूनानी देवता पैलासया मूर्ति दु । गुगुं थुजागु नं सिक्का दु, गुकी जुजुया ह्वाते त्रिशुल दु । मेखे पाखे पैलासया थासे ङ्गू किसिमया पपुदुह्म देवमूर्ति दु, गुगुली सल गया च्वंन वा खालि सल दु । सिजःयागु नं आपालं प्रकारयागु सिक्का लूगु दु । थुकी नं गुगुली छखे जुजुया मूर्ति हानं मेखे विजया देवी, लाखेया ख्वाः आदि दु । गुलि थुजागु नं सिक्का लूगु दु, गुकी छखे पाखे द्रहं वा किसिया मूर्ति हानं मेखे त्रिपद वेदी वा गदा दु । सिजःया गुलि थुजागु नं सिक्का लूगु दु, गुकी छखे पाखे धर्मचक्र हानं मेखे पाखे तालवृक्षया ङ्कचा कचा दु ।^१

गुलि पाश्चात्य विद्वानपित 'मिलिन्दपञ्चो' सफूया खं जुजु मिलिन्द वा मेनांडरं आर्य-धर्म (बौद्ध-धर्म) स्वीकार याःगु व लिपा छे तोता भिक्षु जूगु आदि मिले जूथे मताः । तर, मेनांडरया सिक्कां (तःकं) इमिगु थ्व विचारयात मखुगु जक याना मब्यू, भं मिलिन्दपञ्चोया वर्णन स्मेतं पुष्टि याना बिल । धर्मचक्र दुगु सिक्कां (तःकं) सी दु, अशोकथे हे बौद्ध-धर्म स्वीकार याना काये धुंका मेनांडरं गुगु सिक्का दयेकल, उकी धर्मचक्रया चिह्न किया बिल जुइमाः । सारनाथे भगवान बुद्ध थःगु उपदेश दके न्हापां बिया बिज्यात, गुकियात वसपोलं 'धर्मचक्र' चाहीकागु धया बिज्यागु दु ।^२ थ्व उपदेशया नां हे 'धम्मचक्कपवत्तनसुत्त' खः । थुकिया हे लक्ष्य याना बौद्ध-धर्म चक्रयात धार्मिक चिन्ह माने याना यंकूगु खः । थुकियात बौद्ध धर्मानुयायी जुजुपिसं थःगु राज्यचिन्ह याना आदर तःगु दु । थौं भारतया राजचिन्हे गुगु चक्रया थाय् दु, हानं गुकियात अशोकया राजचिन्ह माने याःगु दु, उकिया दुने थ्व हे घटनाक्रम दु । यूनानी देवी-देवताया मूर्ति जुजु मिलिन्दया पुलंगु (न्हापायागु) सिक्काय् खः । बौद्ध-धर्म स्वीकार याये धुंका वं 'धर्मचक्र' यात हे थःगु राज्यचिन्ह माने यात हानं उकियात हे थःगु सिक्काय् थाय् बिल ।

जुजु मिलिन्दयागु थुजागु छगू दुर्लभ मुद्रा नं लूगु दु, गुकी छखे पाखे च्वया तःगु दु—बसिलेओस दिकाओउ मेनन्द्रोउ (Basileos Dikaiou Menandrou) हानं थ्व हे मुद्राय् मेखे पाखे किया तःगु दु—महरजस धर्मिकस मेनान्द्रस । थ्व महत्वपूर्ण मुद्रां नं स्पष्ट जू वं, जुजु मिलिन्दं वा मेनांडरं

‡ प्राचीन मुद्रा (पृ० ६७) राखालदास वंदोपाध्याय ।
 X 'धम्मचक्कं पवत्तेतुं गच्छामि कासिनं पुरं । महावग्गो, विनयपिटक (स्यामी संस्करण) ।

बौद्ध-धर्म स्वीकार याःगु दु । थुजागु सिक्का आपाः मल्ल, थुकी छुं सन्देह मदु । थुकिया कारण भिक्षु जुइयां छुं भति न्ह्यो मिलिन्दं थुजागु दाँ चलेयागु जुइ फु । छुं मेगु बाख्त्री यूनानी जुजुपिनि दामे नं 'धर्म' शब्द वःगु दु । थुकियात स्वया गुलि पाश्चात्य विद्वानपिनि अनुमान दु, दामे धर्म शब्द कीगु अबलेया ङ्गू प्रथाथे जुइमाः हानं थुकिया खापू ग्रीक बाखं नाप खः ।* तर थ्व अनुमान खालि ङ्गू कल्पना खः, थुकी भतिचा हे ऐतिहासिक तथ्य मदु । मुसलमानयां न्हापा गुलि आक्रमणकारी भारते वल, सकसिनं भारतीय धर्म व संस्कृति स्वीकार याना भारतीय हे जुइ माल ।^१

बौद्ध परंपरानुसार 'धार्मिक' विशेषण बौद्ध मतावलम्बी-पिनि निंति, विशेष याना गुम्हसिया बौद्ध-धर्म आपालं श्रद्धा दु, हानं उकिया अनुसरण व प्रसारे ल्वा बिल, वयागु नामे न्ह्योने खाना बीगु खः । गथे सम्राट् अशोकयात धर्माशोक धाल । हानं सम्राट् अशोकं हे धर्मशब्दयात दकसिबे आपाः छ्यःगु खने दु । गथे—धर्मानुशासन, धर्मानुशिष्ट्यै, धर्ममहापात्र, धर्मयुक्त, धर्मलिपि, धर्ममंगल, धर्मशुभ्रा, धर्मव्रत, धर्मसंबन्ध, धर्मविजयः आदि । हानं थ्व बौद्ध-धर्म हे जक मखु, थ्व ला भारतीय परम्परा खः ।

जुजु मिलिन्द वा मेनांडरं ङ्गू थुजागु धर्म स्वीकार यात, गुकिया प्रचार थःगु राज्ये जक मखु, थः देशया जःखः च्वंगु देशे नं जुयावं च्वंगु दु । अले शिशु-संघं वयात 'धार्मिक' उपाधि विभूषित याना हे बी फु । ङ्गू चतुर हानं सफल शासकयात धर्मया आश्रय कायेगु उलि हे मदयेकं मगाः, गुलि धर्माध्यक्षपित माः । इतिहासे थुजागु सलंसः, द्रल्लंघः घटनात दु ।

गुपि पाश्चात्य विद्वानपित थःगु बागःगु सभ्यताया न्ह्योने फुक संसार चिधंथे खने दु, इपि ग्रीक-सभ्यता, विद्या व कलाय् भतिचा हेः भारतीय प्रभाव लाःगु दु धका माने यायेत तयार मजू । पाश्चात्य देशे ग्रीक सभ्यता साप पुलंगु धका माने याइ, तर अनया प्राचीनताया इतिहास अपोलं अपो ईसवी न्ह्यो खगू-न्हेगू शताब्दीं उखे मथ्यं । थुकिया विपरीत भारतं

* रिज डैविड्स—से० बु० ई० XXXV. ।

† 'खीणासवा पसादत्थं धम्मासोकस्स राजिनो ।

धम्मासोकोति आयित्थ पच्छा पुञ्जेन कम्मना ।'

—महावंसो, नागरी संस्करण, बंबई ।

‡ अशोकया धर्मलिपित—गौ० ही० ओम्हा पाखे सम्पादित, पृष्ठ १८, ४०, ४१, ५० आदि ।

दयकेत हे स्यंकेगु

[श्री माधवलाल कर्माचार्य ।]

ईसवी न्ह्यो न्यागू-खुगूगु शताब्दी ला महावीर व बुद्धथे जापिं महापुरुषपित जन्म बी धुंकल । बुद्धं थः अनुचरपित धया विज्यागु दु—‘चरथ भिक्खवे चारीकं, बहुजनहिताय, बहुजनसुखाय ।’ अर्थात् भिक्षुपिं ! जनताया हितया नितिं, जनताया सुखया नितिं चाहू हूँ । बुद्धया थव हे आदेशयात त्वेक सम्राट् अशोकं ‘धर्म-विजय’ या निति विभिन्न यवन-राज्ये भिक्षुपिं छवःगु खः । थःगु छगू धर्मलिपी अशोकं धाल— ‘धर्मया विजय हे देवतापिनि यःह्यसिया (देवानां पिय तिस्सया) तःधंगु विजय खः । थव विजय थन (थःगु राज्ये) तथा फुक सीमांत प्रदेशे याना खुसः योजन तक—गुकी अंतियोकस* धयाह्य जुजु व मेपिं प्यह्य तुरमय,* अंत-किन,† मग,‡ असिकसुन्दर× जुजुया राज्ये क्यंक—जुल ।” सम्राट् अशोकया थव शिलालेखं बांलाक सी दु, मिलिन्द वा मेनांडरयां अथे हे सत्याति दँ न्ह्यो हे ग्रीक-राज्ये बौद्ध-धर्म दुहाँ वने धंकूगु दु ।

पाश्चात्य धर्म, साहित्य, कला व जीवनयात भी पूर्वज-पिसं गुलि प्रभावित यात हानं थः नं गुलि प्रभावित जुल— थुकिया अध्ययन आःतकं भारतीय दृष्टि मज्जनि । भीपिं पाश्चात्य विद्वानपिसं छु च्वल, उकियात हे प्रामाणिक माने यानावं वया च्वंगु-दु । उकिं अंग्रेजी विचार व भाषाया चरमा तोया हे भीसं वास्तविक तथ्यया धात्थेगु रूप खंके फइ ।

* एंटीओक्स थिओस हे अन्तियोकस खः । व सेल्युकस निकेटरया छय् खः हानं सीरिया, बैक्ट्रिया आदि देशया शासक खः ।

* टालेमी फिलाडेलफस, मिश्रया जुजु ।

† एंटीगोनस गोनटस, मेसिडोनियाया जुजु ।

‡ मगस, सिरीनीया जुजु । थव टालेमीया किजा खः ।

× असिकसुन्दर=एलेक्जेंडर, एपिरसया जुजु ।

दुगः कठिया च्वका ज्वनाः
गूगु भुतुमालि संकु संकु
जिमि न्यादँ फुनाः खुदँ च्वह्य काय् हाला च्वन—
इन्काब ! जिन्दावाद !
ल्यासे ज्वनाः भागा भाग !
छेँ यागु स्यस्यं वोगु परिस्थितीगंभीर जुया च्वंगु बिचाः
छत्थं थुखे साला वल,
जि धया—

अय् अय्, अय् ! अथे धाय् मत्यो !
हापा लिपाथे वं छाय् मधाः, जिदि मयाः,
भचा उसि धाःथे यानाः धाल—
अय्सा, थव स्यंका छ्वेला सा ?
भुतुमालि गूगु ला जि खने हे धुंगु खः,
जि थःगु हे बिचाःया सिल सिलाय् धै छ्वया—
स्यंके धैगु छुं हे मत्यो, दय्के माःका ।
पपू कठि स्वाहायकेत ठीक जुयाः
उघिमे वं जवा बिल—
दय्केत हे खः स्यंके धैगु, स्यंके न्है ?
जि स्वयां तुं च्वना—
वं गूगु भुतुमालि स्यंका छ्वत
विस्तारं
कठि तोमध्वीक
जिगु जवाया प्रतीक्षा मयासें !
जि छु हे धाय् मफुत ।

अनपेक्षित भूल !

मिखा खः, प्रूफ स्वयेबले अनं थनं छगः निगः आखः ला द्रने हे फु । तर वंगु अंकया १७८ पृष्ठे ला अस्वस्थं याना छको हे प्रूफ स्वये मफया तःगःमच्छि हे आखः द्रन । ‘थन सकसियां सम्मान सूचक...’ थासे ‘मन सकसियां सम्मान सूचक...’ ‘टिमोथी डर्विट’ या थासे ‘टिमोथी उर्विट’, ‘लिफः स्वपिं’ या थासे ‘लिसः स्वपिं’ ‘जनतायात’ थासे ‘जनता यात’, ‘आयू’ या थासे ‘आपू’ अथे हे मेमेगु नं द्रंक छापे जुल । थव अनपेक्षित भूल सुधारयाना च्वना दी माली ।

—सहायक सम्पादक

बौद्ध-धर्मया छगू रेखा

श्री एम्० पी० प्रधान

शुक्लया दिसँ ! थ्व रुमाल खः । रेशमयागु रुमाल खः । थ्व रेशमयागु रुमाले छुं मदु । गनं छुं चिना तयागु मदु । प्युंका तयागु मदु । खाना तयागु मदु । सकसिनं हांते कया स्वये ज्यू ।—कलकत्ताया मैदाने छद्म जादूगर हाला-च्वन । स्वया च्वंपिसं व रुमाल कया पुत्तु पुइका खल । अले यंका मैदाने घाँचे दथ्वी लाया बिल । जादूगर हाला हे च्वन—‘स्वया दी धुन मखु ला ? छु दु ? छुं हे मदु । थ्व रेशमयागु रुमाले छुं हे मदु । तर थ्व प्याखं ल्हुइ । थिकुथिकु सना प्याखं ल्हुइ । उखें थुखें मसंसे हला मयासे बांलाक स्वया दिसँ ।’

अले आकाशे थखल । मंत्र यात । बांसुरीया ताले चुटकी न्यायेकल । व हे चुटकीया ताले रुमालया दथु भाग जुइक दना किनारा भ्यारा भ्यारां लुइक प्याखं ल्हुलः स्वया च्वंपिं छक जुल ।

व रुमाले ज्यू मदु, चेतन मदु, तर अयनं बाजाया ताले प्याखं ल्हुल ?

मन्त्र धयागु गुजागु खः ? मिखां खने दुगु मखु, चरित्र धाःसा प्रगट जुयाच्वन । मन्त्र धयागु मदु गय् धाये, दु धायेत नं ‘मन्त्र’ थ्व धका खने दुगु छुं मखु ।

प्राणिपिनि शरीर नं रुमालथें जड़ पदार्थ खः । पञ्चतत्व मात्र खः । चक्षु आदि इन्द्रियत नं धातु जक खः । इन्द्रिय व विषययागु संयोग स्पर्श खः । अले व हे स्पर्श द्वारा उत्पन्न जूगु वेदना अनुभव खः ।

थ्व धातु मात्रगु शरीरे इन्द्रिय व विषयया संयोगं हेतु प्रत्यय जूगु वेदनाया कारणं ‘तृष्णा’ जुल । थ्व हे तृष्णा जादूगरया प्रतीक खः । धातु मात्रगु शरीर छगू खः, जादूगर जुया च्वंछ तृष्णा मेगु खः । निगुलिं छगू हे मखु । गथे रुमाल छगू खः, जादूगर छगू हे । जादूगरया मन्त्रं रुमाल प्याखं न्हूगुथें थ्व शरीरे व तृष्णां ‘जि’ धायेगु अहंभाव छगू प्रयोग याना तःगुलिं आशाया किनारा भ्यारा-भ्यारां लुइक जीवन प्याखं ल्हुया च्वन । थ्व हे प्याखं संसारया नृत्यशालायागु लीला खः ।

शरीरे तत्व न्यागू दु—

(१) पृथ्वी, (२) आपो, (३) तेजो, (४) वायु, (५) आकाश ।

लेखक

पृथ्वी स्थूल पदार्थ खः, आपो जल पदार्थ खः, तेजो काः ख्वाउँगु खः, वायु हे फय् खः, अले आकाशया तात्पर्य खालिगु ।

पृथ्वी पृथ्वीया संघर्ष अग्नि उत्पन्न जुइ । अग्निया धारे तेज लोप जुइवं वायु जुइ, वायु संग्रह जुया आपो=लः उत्पन्न जुइ । आपोयागु मल जम्मा जुया पृथ्वी जुइ । पृथ्वीं हानं पृथ्वी संघर्ष जुया अग्नि जुइ । थ्व हे घच्चा खः ।

अले पृथ्वी तत्वया स्पर्श, आपोया सम्बन्ध, तेजोया शी-तोष्ण, वायुया स्थिर व चंचलता, आकाशया परस्परया मध्य रिक्त स्थान लक्षण खः । भीगु शरीरे पृथ्वी तत्व भिच्याता, आपो तत्व भिप्यता, तेजो तत्व प्यता, वायु तत्व खुता, आकाश तत्व कृता जम्मां पीखता अलग अलग तत्व दु ।

पृथ्वी भिप्यता खः—

सँ, चिमिसँ, लुसि, वा, छयंगु, ला, नश, क्वेँ, जलम्येँ, नुगः स्येँ, स्येँ, स्वँ, अंपि, तःपुगु आंद्रा, चीपुगु आन्द्रा, मला-सय, पकासय ।

आपो तत्व भिष्यता खः—

स्यः, न्हायु, पित्त, ई, घाले वइगु न्हि, हि, चःति, न्हायू
चक्कायू पिहाँ वइगु चिकं, ख्वबि, दाः, खई, न्हि, लाः, च्व ।

तेजो तत्व प्यता खः—

पाचक तेजो, जोर तेजो, जिर्ण तेजो, संतपन तेजो ।

वायु खुता खः—

आस्वास प्रस्वास, हाडिका, धक्का, अधो वायु, प्वाठे
घाराघुरु सनीगु, फिरिफिरिं सनीगु ।

आकाश छता खः—मध्य स्थानया रिक्तता वा खाली जुइगु ।

भिच्यता धातु ज्ञाने शारीरिक धातु चक्षु, श्रोत, घ्राण,
जिह्वा, काय, मन खुता खः । रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श,
विषय धर्म खुता विषय धातु खः । थन चक्षु व रूप स्पर्श
जुइत आलोकया, श्रोत व शब्द स्पर्श जुइत आकाशया, घ्राण
व गन्ध स्पर्श जुइत वायुया, जिह्वा व रस स्पर्श जुइत जलया,
काय व पोडुब्बया स्पर्श जुइत पृथ्वीया आधार माः । थुकथं
शारीरिक धातु खुता, विषय धातु खुता, स्पर्श जुइगु खुगु
आधार याना भिच्यता जुइ ।

थःथःगु समन्वय दुगु थ्व स्वताया संयोग पत्तिकं वेदना
(अनुभव) उत्पन्न जूगु लक्षण पाखे मिखा व्वेव बोध जुइ,
थुकी चेतन शक्ति छगु दुने दुपिना च्वंगु दु ।

अले चेतन छु खः ले? शरीरे न्हाथायू न्हागु स्पर्श जूसां
वाःचाः दुगु हे चेतनया लक्षण खः । नकँमिं वा कौनं नँ छुया
लखे तइ । व काः ला ख्वाउँ ला खयेत लखं छवाकी । काःसा
छुं सः वइ, ख्वाउँसा वइ मखु । थ्व शरीरे नं चेतन दु मदुया
परीक्षा स्पर्श द्वारा जुइ । चेतन हीन शरीरे स्पर्श ला छु, ला
हे कुच्चा कुच्चा याःसां वाःचाः दइ मदु ।

थ्व हे चेतन (चित्त) यात 'नामस्कन्ध' धाइ । ल्यंगु तत्व
फुकं 'रूपस्कन्ध' खः । नामं 'रूप' खनाच्वन, रूपं नामयात
धारण यानाच्वन । रूप व नाम निगुलिं परस्पर आधारित
जुयाच्वनी । नाम विना रूप, रूप विना नाम सम्भव मदु ।
गथे 'आकार' व 'वर्ण', आकार छुं पदार्थ खः, व आकारे खने
दयाच्वंगु हे रंग खः । रंगया आधार पदार्थया आकार खः,
अले आकार खने दुगु हे वर्ण (रंग) दुगुलिं खः । अथे हे नाम
व रूप नं अन्यमन्य प्रत्यय खः ।

प्राणि मात्रयाके थ्व हे नाम व रूप अतिरिक्त छुं हे मदु ।
मेगु छुं अपो दु धका क्यंसा व 'चेतसिक' खः । तर थ्व नं
नामस्कन्ध हे खः । गथे लःयागु किचः अंगले लाबालाबा सना
च्वनी । व किचःया गति लःया कारणं उत्पन्न जूगु जूसां व द्याया
लःया ल्याखे लाइ मखु । वर्थे हे चितयागु द्याया थ्व चेत-

सिक खः । हानं व हे चेतसिक कर्म कारककर्म फल भोगी नं खः ।

चेतसिकया अंग प्रत्यंग राग, द्वेष, मोह खः । थुकियात
'क्लेश' नं धाइ । मोह चेतसिकया म्ह खः । विचार व ज्ञान
मदुगु हे 'मोह' या साधारण परिभाषा खः । राग व द्वेष थ्व
चेतसिकया निपा तुति खः । 'राग' या तात्पर्य लोभ, 'द्वेष'
या अर्थ क्रोध खः । थ्व हे निपा तुति चुया इच्छाया ल्हाति
संकल्प विकल्पया ज्याभः ज्वना जन्म, मरणादि संसार चक्र
निर्माण याना मनया फयूखते च्वना छुं मदुगु आकाशे म्ही
व्वया च्वना । खूब व्वया च्वना । अभिमान याना में हाल
व्वया च्वना ।

चैतसिक व चैतन्य निगू भिन्न खः । अले हे म्हीसं याये
मज्यू, याये मखु धाःसां गबलें व हे ज्यायू व हे लें म्हीगु ल्हाः
तुति लाना च्वनीगु खः ।

भिगु सदुपदेशं चैतन्ये स्पर्श जूसा जक अन सत्विवेकया
उत्पन्न जुइ फइ । तर चैतन्ययात धाःसा चैतसिकया फौजं
तोपुया तःगुलिं सदुपदेशया स्पर्श मजुया च्वनीगु खः । गबलें
गबलें व उपदेशं दुने चैतन्ये थयंक थ्यू वने फइगु नं सुसंगत
द्वारा क्लेश हगनी बले हे खः ।

सुसंगत द्वारा क्लेश हहगनी । क्लेश हगलिसे सदुपदेशया
शब्द प्रवेश जुया चैतन्ये स्पर्श जू वनी । स्पर्श जूलिसे सत्-
विवेकं ज्ञान-मिखा कनी । अले मन मारया विध्वंसकारी
लीला खना ग्याना लिचिली । हानं क्लेश निर्बल जुइ । चेतन
विशुद्ध जुइ । विशुद्ध चेतनं शारीरिक धातु, विषय धातु
सम्बन्धित नाम व रूपयात छिन्न छिन्न जुइक प्रज्ञा भावना
याइ, अले जन्म मरणादि दुःखया संसारं मुक्तगु, हेतु रहितगु
निर्वाण पद नं प्राप्त जुइ । अस्तु ।

सब्बे सत्ता सुखिता भवन्तु

लोभचरित्र

—भिक्षु सुबोधानन्द

लोभ चित्त महापाप, अतृप्त थ्व भयानक ।
न्हाक्को दःसां मगाः भावं, सना ज्वीगु व व्यर्थ खः ॥१॥
लज्जया धर्म फुक तोता, लोभ चक्रे हिला जुइ ।
वया चित्ते मदु धर्म, लोभं ग्रस्त व चंचल ॥२॥
अहो ! व मूर्खह्य व्यक्ति, नर रत्न फुकाच्वन ।
दुर्लभ नरया जन्म, लोभ अग्नी दुया छ्वत ॥३॥
लोभं तृप्त मजू लोके, अद्यापि थ्व प्रमाण दु ।
मान्धाता जुजुं धाःगु, तृष्णा अतृप्त लोकस ॥४॥
यंके दुगु मखु छुं नं, मात्रा मस्यूगु भूल खः ।
केवल लोभया चित्तं, प्रेतगामी महा दुःख ॥५॥

लक्ष्य

श्री आशाराम शाक्य

प्रिये,

थन थुगु जगते छन्हु निन्हु म्वायूत छाया ध्व मने थौं वोगु उड़ ?
खुसिबा: वनेथें वनेमानि धका स्यूसां थौं छाया मन्त कुत: ??
फय् वेव स्वां साप हिलीथें हागु मचायका थ: ह: नं
लय् जक ताया याय् फैगु छु ख: जीवन धाथें लोमंका ???

मभिगु ज्या जक याकिह्न निशाथें नं विस्युं वनेवं पूर्व यच्चीवं
तमं च्वना च्वंपिं स्वांसिं फुक लयूताइगुथें फय् वेवं
भीगु चन्द्र नं धैर्य कया छन्हु पूर्ण चन्द्र हे जुया हिली
भी नं छन्हु दिन वैतिनि वैतिनि फौगु मनं धाथें फै बी ।

पश्चिम गिरि च्वे भुयुसिन: नं जीवन क्षण भङ्गुर धाय्वं
पूर्व हाक्कुस्य च्वंगु गां न्यया निशा देवि ख्वायूत: वेव
भी फुक ग्याना थ:थ: स्वे तुं विस्युं वनेथें विस्यु वने न्ह्यो
ख्युंगु ध्व जगते जिगिमिगि थीगु देवा छप्वा च्याका थकेनु !

फसं सुपाचं भङ्गपछि चन्द्रं वा सूर्यं न्योसां
छिपिं थनं आ वनेगु गन ख:, लिस: निह्नस्या छकलं बी
ल: पोपोचा तज्ज्याय्वं गन वनीगु ख: अन निह्न वने
तर युग युग तक विश्वे ध्वै तिनि जिमिगु पोपोचा तज्यागू
अले निह्न भी हिला थनं वने

न्हात्थाय् वंसां तृप्त मनं ।

ज्वलापासा

१०७०

बौद्ध वाङ्मय

श्री भदन्त आनन्द कौसल्यायन

‘यदि एशिया-खण्डे गबलें गुगुं अविनाशी ग्रन्थया रचना
जुसा व थ्व खः ।’

थ्व पद समूहं आपालं विचारकपिनिगु हृदये चिन्तनया
मि च्याका बिल । थुकिं हे घ्वाना आपालं चीनी यात्री मङ्गो-
लियाया ग्यानापुसे च्वंगु ततःधंगु वनं व लँपुं हानं हिमालयया
गयां गये थाकुगु च्वकां पार जुया भगवान बुद्धया चरणं
पवित्र जुगु थ्व भूमि दर्शन यायेत वल । थुकियात हे प्राण-
दण्डया निशेध याःह्य, दासप्रथा कम याःह्य, मनु व पशुतये
निति अस्पताल चायेकूह्य सम्राट् अशोकं शिला लेखे अंकित
यात । थौं निदोदं ह्यापां निसैं रोम व ईसाइयत संस्कृतिया
प्रचार जुयावं च्वन नं कोपेनहेगन निसैं कैम्ब्रिज थ्यंक हानं
शिकागो निसैं सैंटपीटर्स (लेनिन ग्राड) थ्यंकया यूरोप व
अमेरिकाया फुक विद्या मंदीरया यूरोपियन व अमरीकनपिसं
थुकियात श्रद्धाया दृष्टिं स्वयाच्वन ।

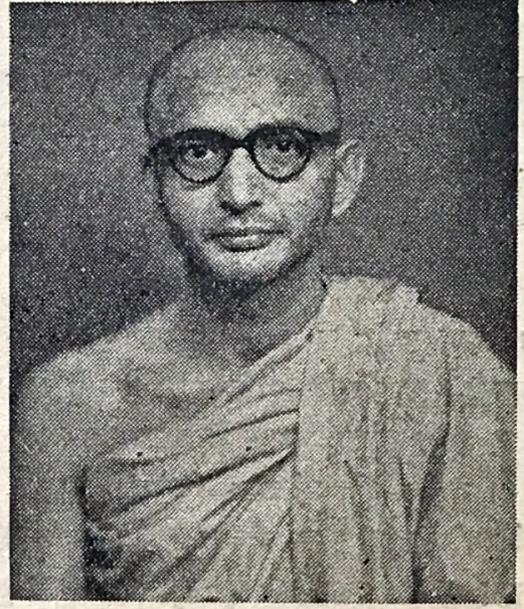
थ्व शब्द सुं बौद्ध भिक्षुयागु मखु, थ्व शब्द सुं एशि-
याईयागु नं मखु । थ्व शब्द धम्मपदया अंग्रेजी अनुवादया
भूमिका लेखक श्री अल्बर्ट जे० एडमण्डयागु खः ।

खयेत ला श्रीमद्भवद्गीताया ति मज्जुसां थौं भारते नं
धम्मपदयात आपाः व म्ह गावकं हे म्हस्यूपिं मनूत दये धुंकल ।
हानं आपालं मनूतयेसं थ्व चिकचाधंगु सफूयात हे बौद्ध वाङ्-
मयया अथ व इतिथै ताइपिं नं दु ।

भगवान बुद्ध व वसपोलया गुलिं प्रधान शिष्य व शिष्या-
पिसं अबलेया लोक-भाषा पाली गुगु उपदेश बिल, गुगु उदान
वा उल्लासया वाक्य वा छन्द म्हुतुं पिहाँ वल, इपिं हे फुक
मुंकातःगु संकलनया नाँ त्रिपिटक खः । त्रिपिटकया संक्षिप्त
विस्तार थथे खः—

१—सुत्त-पिटक क्वे च्वयागु थुपिं न्यागू निकाये विभक्त
जुया च्वंगु दु—(१) दीघ निकाय, (२) मज्झिम निकाय,
(३) संयुत्त निकाय, (४) अंगुत्तर निकाय, (५) खुद्दक निकाय ।
दीघ निकाये दीर्घगु अर्थात् तहाकःगु आकारं कना तःगु
(सुत्त) सूत्र दु । मज्झिम निकाये तहाकः नं मज्जुगु पतिहाकः
नं मज्जुगु पायुच्चिचागु आकारया सूत्र दु ।

संयुत्त निकाये तहाकःगु सूत्र जक नं मखु, चिहाकःगु सूत्र
जकनं मखु, निगू प्रकारयागु त्वाकः ज्यागु दु । अंगुत्तर निकाये
भिंछगू परिच्छेद दु । छगू परिच्छेदे छगू-छगू जकगु खँया

लेखक

वर्णन दु । निगूगुली निगू-निगू जक खँगु दु । थुकथं हे गुलि
गुलिगु परिच्छेद खः, उलि उलिगु हे जकगु खँया वर्णन जुया
वनी । उकिं अंगुत्तर निकाय धाल । खुद्दक निकाये चिची-
धंगु भिन्यागू सफू दु । उपिं सफूया नाँ थथे खः—

(१) खुद्दक पाठ, (२) धम्मपद, (३) उदान, (४) इति-
वुत्तक, (५) सुत्त निपात, (६) विमान वत्थु, (७) पेत वत्थु,
(८) थेरगाथा, (९) थरीगाथा, (१०) जातक, (११) निद्देस,
(१२) पटिसंभिदामग्ग, (१३) अपदान, (१४) बुद्धवंस, (१५)
चरिया पिटक ।

थुकथं बांलाक मसिया हे गुलिसिनं धम्मपदयात हे बौद्ध
वाङ्मयया धुकू-पिकू धका मती तःगु खः, व ला सुत्तपिटके नं
खुद्दक निकायया भिन्यागू चिचीधंगु सफू मध्ये छगू खः ।

२—विनय-पिटक क्वे च्वया तयागु न्यागू सफुती विभक्त
जुया च्वंगु दु—(१) महावग्ग, (२) सुल्लवग्ग, (३) पाराजिक,
(४) पाचित्तिय, (५) परिवार ।

विनय-पिटके भिक्षु भिक्षुणीपिनिगु नियम व उकिया
इतिहास दु ।

३—अभिधम्म पिटके क्वे च्वया तयागु न्हेंगू सफूत दु—
(१) धम्मसङ्गती, (२) विभङ्ग, (३) धातुकथा, (४) पुग्गलप-
ञ्जति, (५) कथावस्तु, (६) यमक, (७) पट्टान ।

अभिधम्म पिटके बौद्ध-दर्शन अथवा बौद्ध तत्त्वज्ञान बांलाकं हे शास्त्रीय-सीमाय् आवद्ध जुया च्वंगु दु ।

परम्परानुसार थ्व पालि त्रिपिटक जुजु वट्टगामणीया समये दके न्हापां ङ्गु ईसवी लंकाय् हे लिपिबद्ध जुल । विद्वानपिसं त्रिपिटकया भाय् व जुजु अशोकया शिला लेखया भाषाय् तुलनात्मक विचार याःगु दु । इपिं मध्ये गुलिं गुलिं-सियां धापू दु, अशोकया शिला लेखया मागधी प्रथमा वि-भक्ती 'ए' वइगु हानं त्रिपिटकया पाली आपाः याना 'ओ' वइगु । हानं अशोकया शिला लेखे 'र' या थासे 'ल' या प्रयोग जुया च्वंगु दु । थुकथं हे अशोकया शिला लेखे 'श' या प्रयोग नं याना तःगु दु, गन कि त्रिपिटकया पाली खालि 'स' हे जक वः । थुजागु हे छुं खँ ज्वना गुलिं गुलिं विद्वानपिसं धाइ—मागधी भाषा मेगु हे, पालि भाषा मेगु हे खः ।

उकिया निति इमिगु विचारे त्रिपिटक बुद्धवचन धयागु चिन्त्य खः । तर यदि इमिसं छगः निगः आखःया प्रयोग भेद ला लंकाय् वना च्वःगुलिं, अनया सिंहल भाषां प्रभावित जुया नं जुइ फु हानं अशोकया पूर्वीय शिलालेखे व पाली छुं मपाःसा सुयातं पालियात बुद्धवचन माने यायेगुली मङ्गिने माःगु मदु ।

मुख्य धायेमाःगु खँ ला थुलि हे दु, गुलि भाषा थौं थ्व समये उपलब्ध जू, उकीमध्ये पालि त्रिपिटकया भाषां स्वया अपो बुद्धया लिक्क यंका बीगु मेगु गुगुं भाषा मदु । गुगु ज्ञान त्रिपिटके उपलब्ध जू, व ज्ञान स्वया च्वेयागु भीत बुद्ध ज्ञानया लिक्क यंकीगु मेगु ज्ञान मदु । गन तक बुद्ध चर्चयाया सम्बन्ध दु, उकिया दकसिवे परिचायक त्रिपिटक हे खः । त्रिपिटकया आपाः हे सफूया ततःभंपिं बौद्धाचार्यपिनि पाखें च्वया तःगु अट्टकथात अर्थात् अर्थकथात नं दु । लंकाया इतिहास अनुसार थुपिं फुक अट्टकथात भारतं हे लंकाय् थ्यंक वःगु खः, हानं ईसाया न्यागूगु शताब्दी तक अनया 'द्वीप-भाषाय्' सुरक्षित जुया च्वंगु खः । लिपाया आचार्यपिसं उपिं 'द्वीप-भाषा' अर्थात् सिंहल भाषां हानं पाली हीकल । थुपिं अट्टकथाया बारे क्वे च्वया तयागु खँत ख्यले दु—

मूल पालि त्रिपिटक व उकी च्वया तःगु अट्टकथाय् प्रमाणया दृष्टि खंगू महाभारतया बराबर जुइ । उकिया प्रामाणिक संस्करण नागरी आखले प्राप्य जूसा गुलिं ज्युगु व त्वःगु खः ! हानं त्रिपिटकया ङ्गु निगू उगुं थुगुं सफू जक नागरी आखले प्राप्यगु गपायसकं मत्वया च्वंगु खँ खः । अझ अट्टकथा ला ङ्गु हे नं प्राप्य मजू । उखुनु बर्माय् वना बले अनया प्रसिद्ध नगर मण्डले थ्व फुक वाङ्मय त्वहँते किया

तःगु खँबले बर्मातये प्रति मने श्रद्धां भयबिल, हानं थः देशवा-सीपिनि प्रति ग्लानि व लजां भयबिल ।

त्रिपिटक व अट्टकथा तोता पालि वाङ्मये निगू मेगु नं प्रसिद्धगु सफू दु, गुकियात त्वमके हे थाकु । ङ्गु ला आचार्य बुद्धघोषं च्वया बिज्यागु विसुद्धिमंगो खः, मेगु स्थविर नाग-सेनं च्वया बिज्यागु मिलिन्द-प्रश्न । थ्व निगू सफूया हे जक बांलाक वनेगु थुइकेगु याःसां न्ह्यामहं पालि-बौद्ध धर्म बांलाक सः स्यूमह जुइ फु ।

पालि बौद्ध वाङ्मयथें सुसम्बद्ध हानं व्यवस्थित मजूसां नं संस्कृत व मिश्र संस्कृत नं बौद्ध वाङ्मयया थुलि तःभंगु थुकू खः कि उकिया पूरा पूरा खँ च्वयेगु वा धायेगु ज्या गबलें सिधयेके फइ मखु । मूल रूपे दनिगु मदुगु तोता थःगु अनु-वाद रूपे दुगु गुगु विशाल साहित्य सम्पदा चीन, ल्हासा, जापान व कोरियाया भाषाय् हानं मध्य एशियाया गुलिंखे पुलाँ पुलौंगु भाषाय् चिच्चाय् दना च्वंगु, छ्याल बछ्याल जुया च्वंगु साहित्य दु, उकिया नं सुनानं अनुमान याये फइ मखु । थ्व फुकक वाङ्मयया नाँया धलः पौ जक दयेकूसां मस्यू गुलि सफूयात गोगु जिल्द माली । श्रीयुक्त बुनियो नेजियो चीनी व तिब्बती भाषाय् प्राप्यगु महायानी साहि-त्यया गुगु सूची ङापेयाःगु दु, व स्वया हे नं थ्व साहित्य सम्प-दाया विशालताया भतिचा अनुमान याये फु ।

बौद्ध-धर्मया परम्परागत प्यंगू सम्प्रदाये सौचान्तिक व वैभाषिक ला हीनयानी माने याइगु खः, हानं विज्ञान-वादी व माध्यमिकयात महायानी । थन भीत हीनयान व महायानया तात्विक चर्चाय् क्हाँ वयेत अवकाश मदु । थन ला निगुलिं परम्पराया मान्य साहित्य पाखे पचिनं जक सुया क्यनेगु जुइ ।

सौचान्तिक व वैभाषिक थः मूल रूपे सर्वास्तिवादी हे खः । आर्य कात्यायनी-पुत्र-विचरित 'ज्ञान प्रस्थान शास्त्र' सर्वास्तिवादीपिनि ह्यापांगु हानं तसकं महत्वपूर्णगु सफू खः । लाःसा थ्व हे दके ह्यापांगु संस्कृत बौद्ध ग्रन्थ नं जुइ फु । कनिष्कया पाले आचार्य वसुमित्रयात नायः याना गुगु 'संगीत' जुल, अथवा सभा जुल, उकी थ्व हे 'ज्ञान-प्रस्थान-शास्त्रे' छगू विस्तृत टीका अथवा 'विभाषा' च्वयेगु यात । गुपित थ्व हे सफू मान्य जुल इमित 'वैभाषिक' धाल, हानं गुपिसं उकियात प्रमाण रूपे माने मयासे मूल सूत्रे हे तिवः बिल, इमित 'सौचान्तिक' धाल । शायद थन थ्व सूचना बीगु साव ख्यले दइ, थ्व महाग्रन्थया गुआन चुआङं ६५७-६० ईसवी नीगू भाग याना चीनी भाषाय्

अनुवाद यात ।

श्व महाग्रन्थं बाहिक खुगू मेमेगु सफूत दु, गुक्रियात सर्वास्तिवादी व सौचान्तिक हानं वैभाषिकपिनि मान्य सफू धका धाये फु । थुपि सफूत खः—

(१) अभिधर्म संगीति पर्याय पाद शास्त्र—चव्ह शारिपुत्र अथवा महाकौष्ठिल । श्व सफूया नं अनुवाद सन् ६५९ ईसवी युआन् चुआङं नीगू भागे यात ।

(२) अभिधर्म स्कन्धपाद शास्त्र—रचयिता मौद्गल्यायन । थुक्रिया नं युआन् चुआङं सन् ६५९ ईसवी भिनिगू भागे अनुवाद यात ।

(३) अभिधर्म विज्ञान काय पाद शास्त्र—परम्परागत स्थविर देवशर्मायात श्व सफूया लेखक धका धाइ । श्व सफू बुद्ध परिनिर्वाणयां सच्चिद्धं लिपा च्वःगु धका नं धाइ । श्व सफू नं सन् ६५९ ईसवी युआन् चुआङ्या पाखें हे भिखुगू भागे अनुवादित जुल ।

(४) अभिधर्म प्रज्ञप्तिवाद शास्त्र—रचयिता कात्यायनी-पुत्र । थुक्रिया चीनी अनुवाद याःहिसिगु नाँ सीके मफु ।

(५) अभिधर्म धातुकाय पाद शास्त्र—रचयिता आचार्य वसुमित्र खः । युआन् चुआङ्या पाखें हे सन् ६६३ ईसवी खंगू भागे अनुवादित जुल ।

(६) अभिधर्म प्रकरण पाद शास्त्र—रचयिता आचार्य वसुमित्र तं खः । थुक्रिया नं चीनी भाषाय् अनुवाद प्राप्य जू ।

सर्वास्तिवादीतयेगु हे विकसित रूप सौचान्तिक परम्पराया सफुती आचार्य वसुमित्रया 'अभिधर्म कोषे' च्वःगु 'स्फुटार्थ' धयागुया टीका व वैभाषिक परम्पराया अन्तर्गत आचार्य वसुबन्धुया 'अभिधर्म कोष' अमर रचतात खः ।

थौं भीपिं चाहे यक्र हे बौद्ध-धर्मया श्व महान कोषं अ-परिचित्त जु, तर वाणभट्टयात साक्षी तथा भीसं धाये फु, ळगू अजागु समय दु, गबले देशया वाउँभतं स्मेतं 'रामनाम' थें अभिधर्म कोषया नाँ कया हाला च्वनीगु खः ।

आचार्य वसुबन्धु लिपा थः दाजु असंगया प्रभावं योगा-चार व माध्यमिक निगू महायानी सम्प्रदाये—ळगूया अनुयायी जुल । वयागु तथा वया हे शिष्य आचार्य स्थिरभीतयागु नं विज्ञानवादी मतया सफू महत्वपूर्ण जू ।

आचार्य वसुबन्धुयां लिपा हे दिङ-नाग वड, गुह्य

'भारतीय न्याय शास्त्र' या अबु धका धायेका वन । वयां लिपा धर्मकीर्ति, शान्तरक्षित व आचार्य कमलशीलथें जापि युग-प्रवर्तक चिन्तकपिनि युग थ्यनी ।

आचार्य दिङ नागया दकसिवे प्रसिद्धगु रचना प्रमाण-समुच्यय खः । थौं नं श्व मूल संस्कृत रूपे प्राप्त मज्जुनि । थुक्रिया तिब्बती अनुवाद जक प्राप्य जू ।

आचार्य धर्मकीर्तिया प्रसिद्ध रचना प्रमाण वार्तिक खः । महापंडित राहुल सांकृत्यायनयात हे श्व ग्रन्थ रतन माला लुङ्कुगुया श्रेय दु ।

आचार्य शान्तरक्षितया प्रसिद्ध रचना 'तत्त्वसंग्रह' खः, गुगु बडौदां ळापे जुल । थुक्रियात थःगु समयया तात्विक-चर्चाया विश्वकोष हे धायेमाः ।

आचार्य नागार्जुन ला माध्यमिक दर्शनया संस्थापक हे माने याइगु खः । शून्यवाद अथवा साक्षेपवादया अप्रतिभ संस्थापकया रूपे वसपोलया ख्याति भारते खया नं अपो चीन, तिब्बत व मंगोलियाया इतिहासया पन्नाय् लुँया आखलं च्वया तःगु दु ।

विज्ञानवादीतये व माध्यमिकतये सामान्य रूपं मान्यगु श्व गुंगू सफूया नेपाले नं आपालं आदर दुः—

(१) अष्ट साहस्रिका प्रज्ञापारमिता, (२) गण्डव्यूह, (३) दशभूमीश्वर, (४) समाधिराज, (५) लंकावतार सूत्र, (६) सद्धर्मपुण्डरीक, (७) तथागत गुह्यक, (८) ललित-विस्तर, (९) सुवर्ण प्रभास ।

थुपि फुक सफूया बांलाक पुवंक खँ च्वयेत, थुङ्केत आपालं (पत्रिकाय्) थाय्या आवश्यकता दु ।

दार्शनिक जुङ्गुया नाप नापं संस्कृतया अमर कविपिं मध्ये गुह्य महाकवि अश्वघोषया स्मृति अमर खः, वसपोलया कृतित जक अले गय् ल्वमंके ? 'बुद्ध चरित्र' व 'सौन्दरानन्द' निगुलिं हे सरस रचनां 'बुद्ध चरित्र' यात हे जक मखु 'बुद्ध तत्व-ज्ञान' यात नं थःगु सरस शक्ति मस्यु गुलि मनूतये लागी अनुकरणीय व मननीय याना बिल ?

वर्ण-भेदया विरुद्धे च्वःगु प्रसिद्ध 'वज्र-सूचिका' नं वज्रथें हे कया वनीगु खः ।

सूक्ष्म-तत्व-दर्शी, इस-सिद्ध-कवि, व प्रखर-समाज-सुधारक अश्वघोषया पुण्य-स्मृतियात प्रणाम ।

—*:*o*:*—

संभवं असंभवयाके न्यन—'छ च्वनेगु थाय् गन ?'—लिसः

बिल—'नार्मदतये म्हगसे !'

—रवीन्द्रनाथ टैगोर

सर्गते च्चे तिमिलायात नगुपुचलं फुतिफाति फुतिफाति घेरा बियातल । व तिमिलाया कुचा, मचाम्ह तिमिला, यच्चुगु सर्गते मूक भाषं नगुपुचःलिसे ख्याः यानाच्वन । सुपाँयया किचः तक हे गनं दुगु मखु । थ्व आनन्दमय जगतं मनूतयेत सर्गते च्चे स्वयेगु हःपाः बियाच्वन । शरद ऋतुया थज्योगु सिचुगु वातावरण भीत प्रकृतिमामं दुर्गापूजाया उपहार व शुभेच्छाया रूपे छवयाहःगुथें च्वं । प्रकृति मामं थः मचातयेत बियातःगु वस्तु दुनियाँय् मनुखं मनूयात मब्यू । जि जानये धुंका कसी व जक वनागु । भन्डै गन थयंक कल्पनाया संसारे दुहाँ वनेत्यनागु जि—घड़ी थात टाङ् टाङ् च्याताः अले हानं टिक, टिक, टिक...वयागु टिक टिक वना हे च्वन, मदी । प्रकृतिमाँयागु उपहार तोते मफुत, तर जि मवंसे हे मगाः, आखः ब्वंक वनेमानि । ह्विच्छि स्कूले च्वने धुन, अनं छगू ट्यूशन आः हाकनं ! शान्ति व आराम ला गन, जु या जु घड़ीया टिकटिकथें । छगू हे सूर वयाच्वंगु 'घिसि-घिसि, घिसि-घिसि' आवाजं जिगु ध्यान भङ्ग जुल । भारा सिलाच्वन नकिंमहेसिया । 'टिक, टिक, टिक टिक...' ...जिन्दगी वना हे च्वन । जि तिमिलायात ककः स्वया, अले जि मयोमयो कहाँ वया ।

प्याहाँ वनेत ठीक जुया । श्रीमतीजुं कहाँ वया धाल, "कंस ला कूछि भव्य जुइ धुंकल खंला ! हाकनं जित बहादुर वया न्हाचः गथे च्वं हालावंगु, उखुनु कयाहइगु नीन्यातका दाँ पुलेमानि वयात ।"

"हँ, कंस कूछि भव्य ला ?" भतिचा दिना जि हाकनं धया, "अँ, संख्ख वंगु थनिं न्यान्हु दत, शायद थौं ध्यबा वयेफु । व हे ध्यबा पुलाबी का जित बहादुरयात, मज्यू ला ?"

श्रीमतीजुं छुं लिसः मब्यू । जि प्याहाँ वया । ट्यूशन सिधल । जिमि स्टुडेन्टया अबुं छयों चाःसुववं धाल, "द्वित ध्यबा खन्तियात जक बीका मज्यू ला ? थुगु लाया ध्यबा मेपित हे पुपुं फुनावन ।"

जि भसङ्ग वन । काचाक लिसः प्याहाँ मवल म्हुतुं । गुवेत जायेधुंवातिनि जित होश वल । जि छु धाये ! 'ज्यू' धया सरासर प्याहाँ वया । आकाशे च्चे मिखा ब्वाँवन । नगुपुचः अन च्वनाच्वन, तर मौन । तिमिला ला सुखक फहिले धुंकल का ! नगुपुचः टोल्हये जुयाच्वन ।

—:~*~*~:—

छन्हु बुद्ध बनारसया मृगतयेगु अभय-वने, न्हाइपुसे च्वंगु ऋषीपतनारामे बिज्याना च्वन । अबले पिने बुद्धं तापाकं हे मिसा छद्म व मिजँ छद्म धौभ्यगः ज्वज्वं फवना वया च्वंगु खन । थः त्यूने च्वंछ उपस्थापक आनन्दयात पचिनं सुया वयन—

'आनन्द, खं ला हुं वया च्वंपिं छद्म मिसा व छद्म मिजँ ?'

'भन्ते, खना । इपिं सु ?'

'इपिं ला, आनन्द ! थन हे सत्तिक च्वंगु शहरे च्वंछ सेठया काय व म्हाय खः । इमित माँ-बौनं कुगाक सम्पत्ति कमायेयाना बिया वंगु खः । दना दना जक नःसां न्हेपुस्तां नं इमिगु सम्पत्ति फुइ मखु । तर थौं...?' ख्वाः ख्युंका गम्भीर जुया बुद्ध कछुना बिज्यात । अले आनन्द व खं न्यनेगुली भन हे उत्सुक जुल । आनन्दं न्यन—

'भन्ते तथागत ! छपिं छाया वाक्य अपूर्ण जुइक सहसा ख्वाः ख्युंका बिज्याना ?'

'आनन्द ! थुमिगु फुक्क बाखनं जिगु नुगले ख्वाउंक थिल । जिगु खँपु तक दित । संगत धयागु अजागु का ख ! माँ-बौनं सम्पत्ति बिया थकल । तर व ख्यनेगु-छयलेगु स्यना मथकू । भिपिं व मभिपिं वयना मथकू । जुवाद्यो, अय्लागुलुपिनिगु संगतं सारा सम्पत्ति खहा याना थौं धौभ्यगः ज्वना फवना, हाला ख्वया छुं नया दिं हनाच्वन । विहार पाखे खस्वं वया-च्वंगु खं ला छं ?

'आनन्द ! न्या मदुगु पुखुली न्या पिया च्वंम्ह बोहःथें, थौं इमिगु दशा नं !

'इमिसं थौं पुलाँगु धनूषं न्हूबलेया चमत्कार लुमंकीथें, थःगु पुलाँगु धन सम्पत्ति व ऐश्वर्य लुमंका, नुगः हीका धौभ्यगः ज्वना उखें थुखे, थुखें उखे जुयाच्वन ।

'आनन्द ! ब्रह्मचर्य पालन याना मचाबले सयेके सीके यायेमाः । यौवन अवस्थाय धन कमाये यायेमाः । थुलि मया-महसिगु दशा थ्व हे का ! उकिं ख, आनन्द ! संगत फयां फच्छि थः स्वया च्चे थ्यंम्हसिगु, मदुसा थःगु भोले च्वंछसिगु यायेमाः । च्चे थ्यंम्ह व थः बराबरम्ह मदुसा बरु याकःचा हे च्वयेगु साब ज्यू, साब भि !'

—:~*~*~:—

हृदय वेदना

[बाखं-धुकु जातकया ङगः अनमोल रत्न]

भिक्षु कुमार काश्यप

खँ ल्हालहां उखुनु ख्युँसे च्वन । उकिं राजकुलं लंकथं तुं व हे नगर रमणीया थाय वन । व नगरया शोभा, नगरया आकर्षण खः । वयागु रूपं, सौन्दर्यं, यौवनं वयात न्हिन्हि साला तल । वं थःगु हृदय सायेकाच्चन ।

थौं व लंकथं वंम्ह, वयाके दाँ मडु । रमणीं न्हापाँ ल्हाः फल । महाधनकुमारं अधिकार पूर्वक, विश्वास पूर्वक, दृढ़ता पूर्वक कन्हे बीगु खँ धाल । रमणीं ख्वाः ख्युंकल । हानं धाल—‘भद्रे ! थौं खँ ल्हाना राजकुलं हे द्यो ख्युंका लिहाँ वया, छँ थ्युंके मफुत । कन्हे निदो बी ।’ ङ्को वने धुंकुगु लेँ हानं वनेगु, थौं याये धुंकुगु ज्या कन्हे नं याउँक याइ धयागु स्यूह्म रमणीं थुकथं ला जिगु हे धनया जक हानि जुइ धयागु विचाः यात । छँ मनूयात त्वःगु त्यना च्वंगु मानवीय गुण विवेक नं अले थ्व हे लोभं चुइकल । रमणीं याउँक धाल—‘स्वामी ! जिपिं वेश्यात खः । जिमिगु नितिं दोच्छि हे लाख खः । भासँ, दाँ ज्वना हानं भासँ ।’

प्रेमात्तुर महाधनकुमारं थुलि खं न व वेश्याया मनया खँ थुइकल, न थःगु अपमान हे अनुभव यात । प्रेमाभिभूत जुया धाल—‘भद्रे ! कन्हे निदुगं ज्वना वये ।’

ङ्ग धनया नितिं रूप मिया च्वंद्म, थःगु जीवन फुका च्वंद्म, सौन्दर्ये परया राज्य याका च्वंद्म, हानं थमं धाये धुंगु वचन लिकायेगु नुगलं धाल नं म्हुतुं मधाह्म, मेह्म धन जक मखु, थःगु तन व मन तर्कं व हे रूप न्यायेत, सौन्दर्ये राज्य यायेत, जीवन नाप मिहतेत तयारम्ह प्रेमात्तुर जुया लिहाँ वने मफुम्ह । थ्व निगूया संयोगं मेगु हे वातावरण प्रकट जुल । वेश्यां थः दासीपित धाल—‘थ्वयात थनं गःपः ज्वना पितुना छ्व । जित स्वके बी मत्य, दना दना । पित्युं, खापा त्यु ।’ दासीपिसं अथे हे यात ।

चेगू कोटी धनं मयाक सुयात बी धुंकल; वं हे ङ्गु थौं वयात, अकल्पित, अप्रत्याशित रूपं दोच्छि दाँया खँ, दोच्छि दाँ मज्वंसे वंबले प्रेमालिङ्गनया थासे गःपः ज्वना पितुंकल । वया नुगले घाः जुल । विचार बाः व लिसे म्ह ङ्गं घाःम्ह चिमल्ताया सागरे लाःथे च्वन । भ्रमं हील । भ्रमं हे नुगघाः हीयावं वन । संसार खना विरक्त जुल । शायद वयाके गाक्क शक्ति मडु । अन्यथा व ल्हाः बूवू स्याना म्वाःहिं मोल्हुइ मास्ते

वःम्ह मज्जसे ङ्गाय विरक्तम्ह जुल ! व छँ दाँ कायेत लिमथ्यन । न जुजुया दरवारे थ्यन, न नगरया दुन पाखे खया पलाः हे छित । नगरं पिने, गंगाया तटे थ्यन । अन थःगु आश्रम दयेके धुंका तिनि वयात भतिचा शान्तिया अनुभव जुल ।

थुखे थ्व खँ न्यंकनं थ्यन । जुजुं वेश्या सतल । पापी, दुष्ट शब्दं महाधनकुमारयात पितुने धुसँ निसँ पश्चातापं इति-मिति कंम्ह भं इतिमिति कन । महाधनकुमारं माला महःसा, लुइका लित व्वना हये मफुसा प्राणदण्ड बीगु राजाज्ञा न्यंबले वं छुं हे मचाःथे च्वन ।

वेश्या रथे च्वना मामां, न्यन्यं व हे आश्रमे थ्यन । अन महाधनकुमार ऋषि रूपे खंबले, वयागु पलाः पलख खंथासे तुं दित । लिपा लिक्क वना प्रणाम याना ख्वया धाल—‘जि मूर्खताया वशीभूत जुया गुगु अक्षम्य अपराध याना, क्षमा याना दिसँ ।’

ऋषि लिसः मब्बू ।

‘जित क्षमा व्यु, जित प्राण-दान व्यु !’

‘ज्यू, न्हापां जि थःत थःगु भूलया क्षमा याये, अले छंत क्षमा बी । थ्व संसार खः । ङ्ग खना जि तँ नं मम्बया ।’

‘यदि तँ मडुसा थ्व रथे दिसँ, नगरे भासँ । छँ थ्यनेवं जि जिगु सम्पत्ति फुकं बी ।’

फुक सम्पत्ति बीगु लोभ प्रदर्शन वा आत्म प्रदर्शनं ऋषि-या मिखा न्द्योने दोच्छि दाँ मज्वंसे वनाबले वयात पित्युंद्म दासी व वयागु ख्वाः लुइका बिल । खापा त्युगु सः न्हेपने हानं ङ्को थ्वल । अले वं धाल—

‘तर भद्रे ! गबले गंगा पलेखां पुखुंथे शान्त जुइ, गबले कोकिल शंखवर्णा जुइ, गबले जम्बुवृक्षे तालफल सइ, गबले काबलेयागु सँया स्वंगू ऋतुया नितिं स्वंगू प्रकारया फांगा दइ, गबले चलःया वायागु बलागु, स्यलागु सं हे मसनीगु बार्दली दइ, गबले स्वर्गे थाहाँ वनेत खराचिगु न्यकूया बांलागु खहाने दइ, गबले छुंतयेसं नं खहाने गया चन्द्रमा नुना छ्वइ, राहु कुरका छ्वइ, गबले कस्तिहातयेसं अय्ला त्वना मी च्वनी, गबले गधा नं सुमुख जुइ, हानं नृत्य-गीते कुशलम्ह जुइ, गबले कः व भुलुखा एकान्ते च्वना सल्हा याइ, हानं परस्पर प्रेम याइ, गबले वा वइबले कुइत पलास हःया कुसा दइ, गबले कुलुङ्ग भंगलं त्वाथं गन्ध मादन पर्वत ज्वना व्वया वनी, गबले यन्त्र-युक्त सामुद्रिक द्वंगायात गाँया मस्तयेसं साला यंकी, अबले—अबले हे जि वनेगु जुइ !’

[ल्यंगु २२२ पृष्ठे]

‘ह्यो बुद्धि’

[छधा: प्याखं]

श्री ईश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य

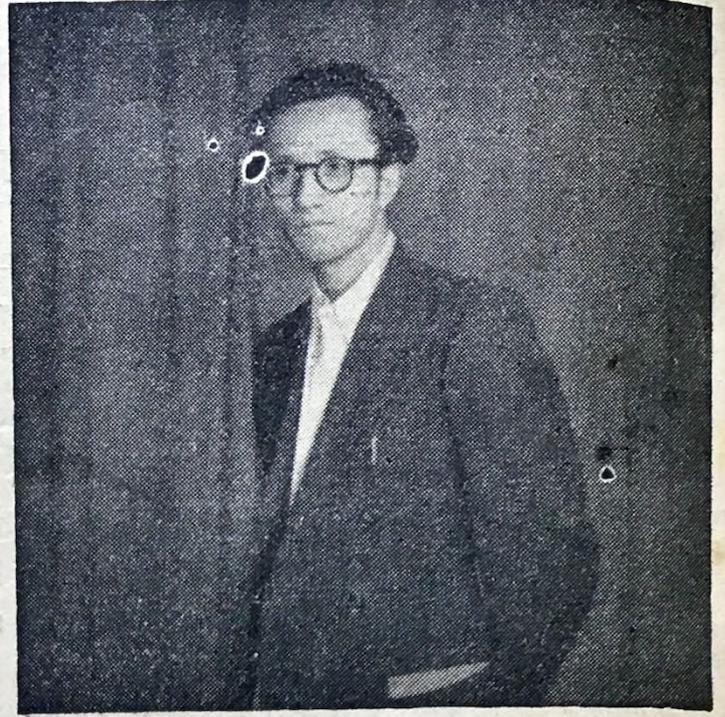
पात्र—

१. चन्द्रदास—छम्ह शिक्षक
२. अमरमान—स्कूलया नायो
३. हिकमत—छम्ह शिक्षक
४. सुन्दरराज—” ”
५. पुष्कररत्न—” ”
६. रामे—स्कूलया पालें
७. भीमभक्त मानसिं—पिनें वइम्ह

थाय्—स्कूल

ई—२०१२, ज्येष्ठ, हिने २ बजे

दृश्यः—खकवः दुगु दलान । न्होने क्यब । ल्यूने छदुवाः लुखा, अनं क्यबः व क्लाश याना तःगु V व IV च्वयातःगु बलचा खने दु । दलानया दथ्वी लाक टेबिल, उकी मसिथल क्कगः व कलम निपु दिकातःगु दु । उकी हे कुने लाक कापी निगू पँचिना तःगु नं खने दु । टेबिलया ल्यूने क्कगू मेच, जव पाखे निगू मेच तयातःगु दु । खव पाखे क्कगू ताःहागु बेञ्च दु । टेबिलया ल्यूने लुखाया जवे छगः तगोगु दराज, खवे क्कगः चिकीचा-गोगु बाकस दु । व दलाने दुहाँ वयेगु लुखा छगू क्कदुवाः देपा पाखे नं दु । घण्टि ताङ्गताङ्ग थाइ । गुन्न थ्वोसः वइ । पर्दा चाली । ल्यूनेयागु लुखां मचात व्वाँय् व्वाँय् जूगु खने दइ । हिकमत कापीं गागां ल्यूनेया लुखां दुहाँ वइ । व हों, ह्यधिकः तःधी । वयागु ह्ये ह्याञ्जु व कमीज दु । व स्वये बले ३० दँति दुह्यथें खने दु । जव पाखे च्वंगु मेचे फ्यतुइ । लंचा थस्वइ, दना दराज खनी, कापि लिकाइ, होल्दर कया च्वच्वंवनी । अबले

एकांकीकार

हे ल्यूने सुन्दरराज दुहाँ वइ । वया ह्ये साधारण लँ सुक्वा । ख्वाले तेज दु । ३२ दँति जक दुह्यथें खने दु ।

सुन्दर—क्या कर रहे हैं ?

हिकमत—(च्वयेगु दिना) वाह, कमाल, कमाल !

सुन्दर—बतलाइये तो यह कौनसा राग है ?

हिकमत—श्याम कल्याण !

सुन्दर—मखु, उँहँ ! (छ्यों संका) सा. रे. मऽ प. घ. नि. सा. नि. ध. प. म. रेऽ साऽ थ्व जुइ ‘शुद्ध सारङ्ग’ ।

हिकमत—जिसं नं व हे धैगु मखै का !

सुन्दर—धाइ का क्कनं !

(खव पाखेया लुखां चन्द्रदास दुहाँ वइ । वयागु ह्ये कमीज व पाइण्ट दु । स्वये हे चंचंधाः, ख्वालं २६ दँति धाः)

भासों, भासों चन्द्रदास ज्यू । (थः नं फ्यतुना) थन भासों (देपागु ह्यातं वेञ्चे दाया क्यनी)

चन्द्र—ठीक जू; (छुचा: चाहिला) छिकपिनि बहस
जुया च्वथे च्वं । (मेचे फ्यतुइ)

हिकमत—जिसं धयागु 'श्याम कल्याण', थव बराम्हुचा नं
धालका 'सारङ्ग' हँ ।

सुन्दर—अरे बाबा, छनं सिल हे मसिलसा जिनं छु धाइ ।

हिकमत—(छ्यों संका) मसिल ! छंया छु... ..

सुन्दर—नेवा: जुया नेवा: भाषा ल्हाये मसः,

चन्द्र—अँ, नेवातयेगु ह्याय हे ध्यनाबिल थवं !

हिकमत—छु याइ ले, जि बुलका जनकपुरे । थन वलगु निदँ-
खदँ हे मखुला ?... .. रामे !

(रामे दुहाँ वइ)

थिसं हेपे यातका रामे, वाटर ज्वना हकि । (चन्द्र व
सुन्दर हिली) लाँ हकि, लाँ ।

रामे—मानिस आइ रहेछ ।

हिकमत—याकनं हँ, (ह्ला: भाय् याना) ज्वना थन हकि ।

(पुष्कररत्न ल्यूनेया लुखां दुहाँ वइ । वया

म्हे कमीज सुरुवा व इस्कोत छपा: नं दु ।

व ह्लों, वया उमेर ४४ दँ ति)

भासों, भासों मास्टर साहेब ! थुखेसं दिसों, छियागु
हे खः ।

(पुष्कर फिसिफिसि हिला चन्द्रया लिक्क
मेचे फ्यतुइ)

चन्द्र—आ: वेक: च्वना दी मखुत अन । त्यागपत्र बिया
दी धुंकल ।

पुष्कर—छुयाये ले, माँया कस: मखु, अबुया सबें मखु ।

सुन्दर—ठीक मास्टर साहेब !

हिकमत—जित: नं साप हे नुगो मक्कि ।

(लाकाँ स: वइ । ल्यूनेया लुखां रामेलिसे

छह्म न्हूह्म मनू वइ । १८ दँया ल्याय्ह्म ।

वयागु छ्याय्—पाइण्ट व हवाइ सर्ट,

मिखाय् सुलचं)

पुष्कर—भासँ स्वीत खयादियागु ?... .. कायथें ?

भीमभक्त—रघुनाथजु नाप लाये धका ।

पुष्कर—भचा जक जाल भा:गु, क्यू ज्या दु धका !

दिसँ रे ! (भीमभक्त बेच्चे फ्यतुइ) कायथें ?

भीम—छँ निं खोवनेमागु, लँकथं लागुलि... ..

चन्द्र—छु जुल ले !... .. स्कूल छको खया भासँ रे !

भीम—उखुन्हु हे खयावने धुन ।... .. वेक: थन भाइतिनि ला

ध ।... .. धौं...

पुष्कर—फयांफडि याकनं वये धया भागु ला खः, गो मस्यु !

भीम—अयसा जि वल धका धयाबिया दिसँ । (दनी)

थुलि धयाबियादिसँ रे । (देपाया लुखापाखे वनी)

हिकमत—(चिसलं) नाँ... .. नाँ !

भीम—जिगु नाँ 'भीमभक्त मानसि' ।... .. अले मेगु खँ... ..

ज्या मजुल धयाबियादिसँ ।

पुष्कर—ज्यू । (भीम प्यहाँ वनी)... .. न्यायेयो धयां

कायेयो ।... .. गो छु जुल ?

चन्द्र—अँ, व हे ला ।... .. जिं नं कको अमरजुयात तप्यंक हे

धइबियागु खः, वयागु अन्दरे च्वना ला ज्या

यायेफइ मखु धका ।

हिकमत—अपोज नि सपोज, यत्तले च्वन, मयल कि

तोतेगु । सच, सुन्दरजी, लात मारेंगे हम ! गुलि खँ

ह्याये का जिसं छुच्चा जुइ का । (पुष्कर दनी) गन

मास्टर साहेब, दिसों । (ह्ला: ज्वना फ्यतुकइ)

पुष्कर—थथें वये (दना वनी)

सुन्दर—अन मास्टर साहेबयात गुलित सुख मदुगु ।

हिकमत—व हे ला जिसं नं धालो । (ह्ला: भाय् याना)

नुगोखे छुरी भौंकेयाइगु । गनं ज्वी का स्कूल ।

चन्द्र—छु, भीसं नं धयाच्वनागु हे खँ ला खः नि ।

मास्टर साहेब नं कमजोर । हेइ मास्टर जुइत मत्वः ।

हिकमत—हेइ मास्टर ज्वीत मलो ! हँ, रघुनाथ वल का

गुलित भिनका स्कूल । क्यू सिस्टम देकेमा: । कर-

पिनिसं सिलसा गुलि बाँनमला ।

चन्द्र—व नं धायेगु हे जक । अमरजुं याना दीगु ठीक

हे जू ।

सुन्दर—याये धुंकल, आ: ठीक हे धायेमाल । आनन्दजु नं

अफीसे मवल खन ला ?

चन्द्र—व नं ल्वो ।

हिकमत—(म्हुतुसि पेकुंका) व नं उखन धागु क्कास

सुथे हे याये माली धका, उलिचा । दैट् वाज् सिम्प्ली ए

सजेस्सन, बट् नट् कम्पियल्ड सर् ।

चन्द्र—सुथे धायेव सुथे, हिने धायेव हिने, टीचरतसें धाधा-

थें स्कूल गय् जुइ !

सुन्दर—स्कूले हानी नोकसान परये मजुलसा शिक्षकपिनि

नं छिगु खयेमा: । अमरजुं धाल—मेपिं खयेमाली हँ !

जिं जूसा अन हे त्याग-पत्र च्वयाबिल, सत्तें मखइसा ।

हिकमत—व ला, वयागु अवस्थानं मन्व्यूका जिसं सिल ।

(पुष्कर दुहाँ वया सुन्दर नापं फ्येतुइ)

सुन्दर—थौं कन्हे याकोचां छेँ हे जीमखुत का, सिल ला
चन्द्रजु ! वं ववुम्हेसिगु आंगसा ज्वना छायाइ ।
थ्व ला स्कूल... ..

चन्द्र—छिकपिं यको हालादिसँ वयागु नं भूल दु (दना)
थर्थे वया खँ हाः वये (वनी)

हिकमत—नन्सेन्स, न्यन ला छिकसं खँ ।

पुष्कर—तोतादिसँ, 'सब से भला चूप ।'

सुन्दर—धात्थेँ ला ? (चन्द्र दुहाँ वइ)...आनन्दजुथेँ
योह्य लुइके थाकु जुइ ।

चन्द्र—अरे तोतादिसँ, सं मदया नं खाँचो जुइ मखु ।

हिकमत—गबले लात नके थकइ... ..

चन्द्र—बा बा धका स्कूलं नं तुति भोप्वी मखु सिल ला ?

हिकमत—तुति भोपुतसां च्वनी मखु सिल ला !

सुन्दर—म्बोल, भीत उपायचो माःगु खँ मखु ।

चन्द्र—थर्थेँ वये, पलख । (दना वनी)

पुष्कर—आंगसा ज्वकेत छ्यौं धिनीपिं दःसा ज्वनीपिनि छु
भुख्खा र,.....क्या...च्यो बुद्धि, जि ला क्क हे ।
अथेँ अथेँ ला गयेत सनीगु, प्यपां हे चुया बिसैलि...।

हिकमत—थ्व हे दास मनोवृत्तिनं नेपाल स्यनगु । (ल्हाः
बोबोस्याना) जी हाँ हजूर, जी हाँ हजूर ! क्या
मनूपिं !

सुन्दर—खुसुखुसु याना तःधने स्वोगु ज्वी ।
(अमरमान ल्यूनेया लुखां दुहाँ वइ ।
वया लं सुरुवा फिनातःगु दु । कोट नं
फिनातःगु दु, अले जनी छपु चिकीदेगाक
चिनातःगु दु ! फुकसिनं लिफः स्वइ)

हिकमत—दिसौं, व का भाल !

अमर—थ्व टिफिन आवरथेँ मखु ला ? (पालंपाःख्वाः
स्वयावनी । फुकसिनं छ्यलं 'खः' धका भाय् याइ)
रघुवरजु गो ले ?

पुष्कर—न्हाचः छेँ मनु वल, जरूरी धका नापं भाल ।

अमर—रिकर्ड बूके छुं च्वया-थकूगु दु ला ?

पुष्कर—आमकन हे दइ, च्वया थकूसा ।

अमर—(कापि कया पुइकुं पुइकुं) आनन्द गो ले ?

पुष्कर—क्काशे ला दी ।

अमर—चन्द्र !

सुन्दर—छिं हे नापलायेमाः, नकतिनि हे भागु ।

अमर—चन्द्रला थौं कहे... .. (कापी स्वस्वं) थौं
कहे चन्द्रया छु हाल दु ?

हिकमत—बेस जू, (जोइ बिया) आक्किम जू ।

अमर—रखुनु जिथाय् छगू रिपोर्ट वःगु... ..
मचात लिसे ल्वात हँ ! आइ मीन, मचात साप हे
विहदे वनाच्वन धाःगु ।

पुष्कर—मखु, भतीचा ।

अमर—(मेगु कापी स्वया) का स्व थ्व ला बेकाइदा जुल ।
थन साइन याना थकेगु थः मदइगु । (कलम कया रिमार्क
याइ) चन्द्रजु ला मभाल,.....रामे गो ?.....
सःतके छ्वये माल का । पुष्कर दना वनी, लुखां छ्यौं
पिछ्वया स्वया वइ) वइला ? रामेचा नं ठग जुइ धुंकल ।

सुन्दर—नकतिनि ला दुगु हे खः ।

(अमर दना प्यहाँ वनी)

हिकमत—(चिसलं) क्या मतलब चन्द्रदास, चन्द्रदास,
चन्द्रदास !

पुष्कर—दाल में कुछ काला है ।

सुन्दर—धात्थेँ नं मास्टर साहेब, जितः नं मने लू ।

(देपापाखेँ चन्द्रया प्रवेश)

सुन्दर—अमरजु नं क्वित मालाजूगु ।

चन्द्र—(उखेथुखे स्वया) गबले ? ताउत जाल ला कि ?

सुन्दर—नकतिनि क्वित माला च्वंगु ।

चन्द्र—गन भाल ले ? (मेचे फ्यतुतुं) छायले अपायचो
माला जूगु ?

हिकमत—व ला जिसं छुं मसिल । वसकलं हे सिरगु दै ।

अमर—(ल्यूनेया लुखां दुहाँ ववं) ओ ! चन्द्रजु,
बेपत्ता छि ला !

चन्द्र—(हिला) थन हे दु, गन वने !

अमर—छिलिसे हे क्कू खँ ल्हाये धका ।

चन्द्र—छु खँथेँ ? (उत्सुकताया भावं अमरयात स्वयाच्वनी)

अमर—तःधंगु खँ ला मखु ।

(छु धाइनेथेँ धका चन्द्र पियाच्वनी ।

फुकसिनं अमरया ख्वाः स्वयाच्वनी । पलख
सुंक)

चन्द्र—धयादिसँ रे !

अमर—छिलिसे हे कन्सर्न !..... छि उखुनु

[ल्यंगु २२२ पृष्ठे]

याना मज्यूगु छु दु ?

व्यसापासा

१०७०

['मचाखाचा' स्तम्भ तये मफुगु यक्व दत । हानं आः १६७ इखा, ललितपुर, नेपालं 'मचा' लय-पौ पिहाँ वया च्वंगु दया न्हापाथें आवश्यकता अनुभव नं मयाना । थ्व 'याना मज्यूगु छु दु ?' 'मचाखाचा' स्तम्भया अन्तिम रचना रूपे प्रकाशित यानाचवना । नापं थ्व खं नं सुचित याये, 'मचाखाचा' या थन दुगु रचना नं नेपाले 'मचा' यात हे छ्वया बी ।] —सम्पादक

नेपोलियन छम्ह फ्रांसया प्रसिद्ध व प्रतापिम्ह योद्धा खः । वं छथाय् धाःगु दु—'याये मफु, यानां मज्यू धयागु शब्द हे जिगु शब्द कोषं लिक्का छ्वये ।' संसारे पुण्य बल्लथें उद्योग दुपिं मनूतयेसं याये मफु धयागु छुं ज्या मदु । थ्व हे विषये बर्मा देशे पगं नगरे ख्वीदँ दयेका तिनि आखः व्वना विद्वान् जूम्ह भिक्षु छम्हसिगु गजबगु तर धात्थें जुया वंगु बाखं छपु कने ।

न्हापा बर्मा देशे पगं धयागु नगर छगू दु । अन ख्वीदँ दुम्ह बुढाम्ह भिक्षु छम्ह नं दु । व मचां निसैं तःसकं अलसि । शिल्प-विद्या धयागु सयेका सीका तयेमाः धका नं वं मस्यु । मेमेपिनि आखः व्वना च्वंसा वया घुरुरु घुरुरु न्हाःसः वयेका फुईं फुईं न्हाः वयेका च्वनी । अथे आखः व्वनेगुली क्रतः मयासे हे दिं विते याना वःगुलिं बुढा जूबले सकसिनं मूर्ख धका धायेका च्वने माल ।

व हे बुढाम्ह भिक्षुया न्हिन्हि सुथे ख्वाःसिलेत दतिवन याना इयाः क्वसं च्वंगु गाले दतिवन वां छ्वइगु खः । प्यकु ब्या प्यकु गाः वंगु जाःया गाः वं अथे हे न्हि छपु वां छ्वःगु दतिवनं हे जाल । छद्रं चिनाच्वन ।

छन्हु ख्वाः सिलेत वाब्बी धका दतिवान वां छ्वयेत थयक इयालं क्वस्वःबले वया मन व दतिवन द्रं पाखे वन । मती लइकल—'धेत्त, जिं थ्व चिकिचापुगु दतिवन न्हि छपु छपु वां छ्वछ्वं अपायमछि जाःगु गाः जाया नं पर्वथें द्रं चिना वये धुंकल । वर्थे यदि जिं व दतिवन पायहाक याना श्लोक छत्वाः छत्वाः जक वयेका वःगुसां ला जि थौं गपायधंम्ह महापण्डित जुइ धुंकल जुइ !' वयात साब पश्चाताप जुल । थनिनिसैं जक च्वंसां गय् छु मसइ धयाथें नं जुल । अले आखः व्वनेत गोरः सफू आदि मामागु सार्दाम जुजुया थाय् वना दान काः वने मास्ते वल । मन साब हथाय्मिथाय् चाल ।

जुजुयाथाय् थ्यन । तर जुजुं लिसः बिल—'भन्ते ! छलपोल बुढा जुइ धुंकल । आः आखः व्वनेगु शुरु याना आखः सइगु गबले ? बजि ल्हुइगु लुसी चुलि जाया वःसा हे

तिनि छलपोल विद्या सइका !'—थुलि धया जुजु इति-इति न्हिल ।

जुजुं थुकथं न्हिलाः गिजे याःगुलिं ध्याकूगुलिं भं वया नुगः केकेच्यात । छाय् जक मसइ धयाथें जुल । ख्वाः जक अन भति ख्युंका कोछुना, मुसुमुसु चःति वयेका सलां, गोरः, सफू आदि दान काल । अले, 'आसे रे आसे जिं स्यु का यायेगु' धका मती ततं क्वछुना दरवारं पिहाँ बिज्यात ।

विहारे थ्यन । थ्यने साथं व्वन । मती तयाथें तुं दतिवन पायहाक जुइक अर्थात् कोलाकिति हाकः जुइक आखः बांलाक कंठाग्र वयेकल । न्हिन्हि भूमं अपो वयेका यंकल । मेमेपिं भिक्षुपिं सकलें दाना च्वंसां न्हापाया ठीक अःखः जुइक बाचा बाचा थः याकःचिया आखः व्वना बिज्याना च्वनी । बुलुं बुलुं छगू निगू क्षत्रे सः स्यूम्ह जुजुं आपालं शास्त्र सः स्यूम्ह जुल । अले जुजुं थःत न्हिला, गिजे याःगु ध्याकूगुया बदला कायेत तयार जुल ।

'६० दँ दयेकातिनि आखः व्वंम्ह ज्ञां दया वःम्ह पगंया बुढा भिक्षु ।

'लुसी चुलिजाया वल, भी बुढा भिक्षु नं विद्वान जुल । 'महल, दरवारं याकनं प्याहाँ वा, शास्त्रार्थ यायेसा न्होने वा, न्होने !'

थुकथं धायेका, बाजं थाका, प्याखं ल्हुयेका, जुलूस प्याहाँ वःबले दरवार छगुलिं न्यनां न्यने मजीक थ्वल । जुलूसे भिक्षु न्होन्हो च्वना वःगु दु । भिक्षुया नापसं बजि ल्हुइगु लुसी छपुं वाउंसे च्वंगु गुखि हित्तु हिना तःगु दु ।

'च्यास्वा' जुजुं थुकथं विचित्रगु तामास याना वःम्ह बुढाम्ह भिक्षुयात बांलाक म्हासीके मफुत । त्वलेहे चाचां स्व जक स्वयाच्वन । सत्तिक थ्यनेवं कारण न्यन ।

'जित गोरः व सलां दान ब्यूम्ह दायक राजन् ! लुसी चुलि जाया वःसा जक जि आखः सइ धका न्हापा धया बिज्यानागु त्वमन लाकि ? ऊः, आः लुसी चुलि जाया वल । स्वया बिज्याहुं, थ्व खंला ? थ्व खंला ?' धाधां जुजुया

ख्वाले न्होने न्होने थ्यंक वाउंसे च्वंगु गुखि हित्तु हिना तःगु लुसि यंका च्वे च्वे थ्यंक ल्हवना ल्हवना, इतिइति न्हिला क्यन । अले जुजुयात न्हापायागु फुक खँ लुमन । बुढाम्ह भिक्षुयात आदर तथा गौरव तथा क्षमा फ्वन ।

‘तर राजन ! थ्व लुसी पिनें जक वाउंगु गुखि हिना तःगुथें ला धयागु शंका दनि ला कि ? जि धाथें आखः जक सयेकागु मखु, विद्वान नं जुइ धुन । गुम्हसिया गुगु गुगु इच्छा दु, उगु उगु प्रश्न याः वा ।’

बुढाम्ह भिक्षुयागु खँ न्यना जुजु सहित फुक देशया प्यंगु दिशासं च्वंपिं विद्वान पण्डितपिं वया शास्त्रार्थ याना वयागु विद्वता जाँचे याना स्वल । यथेंजागु थाकुगु प्रश्न इमिसं न्यंसां बुढाम्ह व भिक्षु तुरन्त, थुइक, मिले जुइक लिसः बिल । अले हानं व भिक्षुं जुजुयात धाल—‘थथे मन-मिन चक्कना च्वनी बले लिसः बीगु छुं थाकु मजू । जिगु मन इतःमतः कना च्वनी बले न्यंसा धका जिगु विद्वताया जाँच जुइ । लखे दुने च्वनां च्वने मफयेव जि लखं पिहाँ वये । अबले जि छ्यों लखं पिछ्वया हये साथ प्रश्न या । अबले नं लिसः तुरन्त, थुइक, मिले जुइक बी ।’ धाथें जुजुं अथे हे यात । छ्चालं पुखुली मनूत मुनाच्वन । सकसियां मने लखं पिहाँ वइ ला धयाथें च्वं च्वन । तिरिक कसः हे छुं सः मवः । सासः ल्हाःगु सः हे अन ताये दु । सकसियां मिखा पुखुली

वनाच्वन । पलख लिपा भिक्षुं पुखुलिं छ्यों पितहल । क्कम्ह-सिनं वयाके प्रश्न यायेत ‘अहं’ धका मुसुतये मात्रं व बृद्ध भिक्षुं पालि भाषाया ‘अहं’ शब्दया अर्थ तुरन्त हे ताहाकः जुइक कन ।

अबलेसं निसें वसपोल ६० दँ दयेका तिनि उद्योग याना विद्वान जुया विज्याम्ह भिक्षुयात पगं नगरया जुजुं निसें प्रजापिनि क्कम्ह छम्ह मचातयेसं तर्कं गौरव आदर सम्मान याना पूजा यात । जुजुं नं वसपोलयात ‘दिशा पामोकखा-चार्य’ धयागु पद क्कगू अर्पण यात । तर वसपोलया व पद व नाँ उलि देशे प्रख्यात मजू, गुलि ‘लुसी चुलिजाः मन्ते’ धायेव प्रख्यात जू ।

उकिं, विद्या धयागु भति भति जक जूसां अटूट अख-ण्डित नियम पूर्वक उद्योग व परिश्रम याना यंकल धाःसा क्कन्हुया दिने आपालं सयेके फूगु, न्ह्याम्हं विद्वान जुइ फुगु खः । ‘बुढा जुल’ धका उद्योग व परिश्रम यायेगु छ्वासुका छ्वयेगु भीगु तःधंगु भूल तथा मूर्खता खः । पालि साहित्यं नं धया तःगु दु—

‘विरिय वन्तानं किं नाम कम्मं न सिज्झति ?’

अर्थात् वीर्य—उद्योग दुम्ह मनुखं छु धयागु ज्या जक सिद्ध याये मफइ ?

[बर्मी भाषां अनुवादित]

[२१७ पृष्ठया ल्यँ]

अले व वारवनिताया मिखाया ख्वबिं वयागु नुगः घाले ख्वया च्वंगु हि-ख्वँ सिलेगु कल्पना अन चव्वुत; रूपया हाव-भावं वयागु ख्वाले हानं छको व हे प्रेमात्तुर हये फइगु विश्वास धू जुल, दकले ला वयागु कोमल विनीत क्षमा प्रार्थनां व क्कन्हुया पलखया दोष क्षमा याना नगरे लित च्वना हये फइ धयागु हृदयया दृढ़ निश्चय नौ जुया च्वया वं बले व अचेतह्यथें जुल । वयागु रूप व सौन्दर्यया अभिमान अनसं फुत ।

[२२० पृष्ठया ल्यँ]

धयादीगु ।... (चन्द्रं अमरयात उत्सुकतां स्वयाच्वनी । फुकसिनं चन्द्रयात स्वयाच्वनी)
क्किं... (हिला हिला) रघुयात हेडमास्टरयात धाःसा असमर्थ धयादीगु !

चन्द्र—व ला खः ।

अमर—क्किं अथे धया दीगुलिं विचाः याना... मेगु खँ छुं मखु, ... थौं बाह गते जुल, थ्व हे लच्छिया दुने क्किं तोता भायेमाः, ... यब्ले तोतादिसँ ।

चन्द्र—(हिकमत पाखे) थ्व नं न्याय खः ला ? जि छुं...

हिय मत—(खँ त्वाः हाना) ‘जी हाँ हजर’ न्याय ला मखु जुल । अयसां छु धाइ जिसं ।

चन्द्र—(पुष्करपाखे) का धयादिसँ, जि छु स्यंकागु दु । (दना) थ्व बेकाइदा मखु ला ? (पुष्करपाखे ह्वव्वाइ)

—: धकिं :—

—: * : * :—

—: * : * :—

सम्पादकीय

भितुना

उखु बहाः— बही वा लाङ्गि व ननि निसै हँया मूख्वा व धुकूया खापा थ्यंकं चायेका धुकू-पिकू हे उला, भीसं लक्ष्मी-पूजा याना । अले कन्हैखुनु दोच्छि व न्हैया नेपाल सम्बत् फुना दोच्छि व न्हैखु क्यंया भीसं म्ह-पूजा याना । शंखधर साख्वाःजुं कायेमाः बीमाः मदयेक भीत भी-भी सकलें उत्थें याना बीवं ह्याउँक बंधिला मंदःया न्होने च्वना स्वस्थ जुइत, बुद्धि-वान जुइत, हर्षित जुइत, पवित्र जुइत, अमर जुइत, मंगलमयी जीवन हनेत, देशया निति जनया हित सुखया निति आत्म-त्यागी जुइत, ख्वःसि न्होने च्वयाः स्यांगुलि स्वया, ग्वेस्वांमाः क्वखाया, तःसि लिकसं तया चिकंचाः थःगु मंदःया दथुइ च्वया, मो दुगु जजंकां क्वखाया, ख्यलु इताः च्याका नमुना व प्रेरणा कया । ख्येंसंगं व धौसंगं कया । म्ह-पूजा याना । आः दोच्छि व न्हैखु साले भीपिं च्वं च्वना ।

खः, दोच्छि व न्हैया साल फुत । तर भीसं न्हू-दँ वये न्हो, पुलांगु-दँ छ्वये न्हो व दँया थःथःगु त्याःचाः स्वयार्थे, थःथःगु पलाः स्वयार्थे, त्रुटि जुक सुधार यायेगु कबूल यानार्थे तु भीगु माँ भाय्या साहित्य—सम्पादायागु नं ७५ सालया त्याःचाः क्को स्वये मानि । अले हानं धुकू-पिकू उला लक्ष्मी पूजा यानार्थे उदारता क्यना धनं फुपिसं धनं, मनं फुपिसं मनं, तनं फुपिसं तनं फुफुगु रूपं त्हाः चक्कंका नुगः छ्वम्हुका, हि नं चःति जुइक व्वां व्वां जुया भी सकलें क्वाः जुया भाषा साहित्यया उन्नति व अवि-वृद्धिया निति जनगणया हित व सुखया निति न्ह्य-चिले मानि ।

७५ साले 'पासा' व 'थौकन्है' पाखें दुहाँ वइगु मस्तिष्कया नशा थुंगुसी भीत बांलाक दुहाँ मवल । असारं वा पी धुंका नं तु काये माःबले तु कया विचाः-सचाः याना मबीवं हानं वा गाक मवयेकं सामा गनं बांलाक दुहाँ वइ ! क्खे योग्य सम्पादकपि न्ह्यचिला च्वंगु लुमंका धाःसा—आशा व उत्साह नापं उदारताया वर्षा भीगु पाखें बांलाक मजुया हे पत्रिका पिहाँ मवया च्वंगु खः

सम्पादकीय ।]

धाये मालीथें ताः । विपक्षदलया पाखें विपत्ति-वँ वया मखु । तर आः नं ला लाःनि ! साहित्य व पत्र-पत्रिकाया हा समाज क्षेत्रे क्को काये धुकेवं न्ह्याबलें हे काना च्व-नीगु खः । भी मनुयात हःगु अमृत त्वंम्ह कोखं त्वाः हूगु धाइगु सित्तु घाय्या हाःथें खः । 'धर्मोदय' नं ला गोला तकं बन्द जुल । गुलिं नेपाल भाषा-भाषी-पिं ला निराशार्थे नं जुल । तर लिपा गुलां निसै थुलि याकनं व निराशा आशाय् परिवर्तित याना बिल कि सकसियां मन-मिन हे याउंसे च्वन, नुगः धुकू च्वन । अले हानं नाप नापं हे धयार्थे 'नेपाल भाषा पत्रिका' न्हिन्हि हे संसारया खबर भीत कन । आपालंसिया गबले जक थःगु माँभासं विश्वया द्याः-त्याःया खँ व क्खू राष्ट्रं मेगु राष्ट्रं त्हाः तःगु, धुकू छुं जूगु, दुने दुने स्यंकीपि कुमिचा जूगु, सहायता ब्यूगु, प्रोत्साहन ब्यूगु, त्यासा ब्यूगु द्यात-त्यात धयागु खँ च्वने दइ धयागु स्वप्न सहसा पूर्ण जुल । श्री ५ महाराजधिराजयागु देश व जनताया कल्याण लक्ष्य कया 'नेपाल भाषा पत्रिका' न्ह्यचिले फयेमा धयागु सन्देशं भी मध्ये आपालंसिगु पलाः स्वयं हे न्ह्य-चिल नं जुइ । अले नापसं 'तकाया प्यमना बजि मोह-नीयात' धका च्वंबले क्सा नयेत धौधौ जुया मोहनीथें जाःगु शक्ति-पूजाय् नं ग्याः चिकुं पुं पि मनुत गय् तिन्हुल, प्याखं लहुल जुइ ! थ्व भीगु माँ भाय् नेपाल भाषा उन्नतिया तःजागु क्त्वाथ च्वे थ्यंगुया चि खः, प्रगतिया छपलाः तःपलाःगु पलाःया प्रतीक खः । थ्व विषये जिमिसं पत्रिका पिहाँ वये न्हो हे बक्ला-तछला अंके छुं खँ च्व-यागु दु, पत्रिका थ्यंबले भितुना ! अले मेगु 'नेपाल' ऋतु पौ पाखें ७४ सालया बत्ति हे खाला सालां निय-मित समये ७५ सालया साहित्य सम्पादा दुहाँ वःगु दु । दके आपाः ला थुंगुसी भीगु साहित्य धुकुती सफू पिकया नेपाल भाषा परिषदं, 'थौकन्है' प्रकाशनं, श्रेष्ठ प्रकाशनं, च्वसा पासां जायेका बिल । हानं ७४ सालया अपेक्षा ७५ सालया साहित्य धुकू बहुमूल्य रत्नं नं जाःगु दु ।

भीगु साहित्य क्षेत्रे क्वात्तुगु व क्काःगु कच्चाया ह्याउंगु वाउंगु भावदा खायूगु चाकुगु आदि रसया फल सइगु नाटकया अभाव अनुभवं भीत गखेंसे च्वना च्वंगु नं श्री सत्यमोहन जोशीजुया 'सिद्धिदास' नाटकं व श्राम-णेर सुदर्शनया 'अम्बपाली' नाटकं चक्कंका बिल । अले

रे० र० न० 'स्यस्य' जुया 'मलख' सफुलिं थःगु काव्य-रस
नेपाःया थःगु हे कीया वा हे त्वदुइगु धुंसिथार्थे बलागु
स्यलागु शब्दं, थःगु हे क्वन्दं, कलां भीगु साहित्ये धुकुती
क्वगू न्हूगु अभाव तं पूर्ति याना क्वका लं नं क्यन । श्री
प्रेमबहादुर कंसाकारजुया 'ती' बाखं पुचलं मोतीया ख्वाले
'ती' तया रत्नपाल लयतार्थे भी १०७५ सालया साहित्य
क्षेत्रे 'ती' हया भीत लयतायेका जक ब्यूगु मखु, अपितु
साहित्य धुकूया धन व मानव जीवनया सम्बन्ध एवं मह-
त्वया प्रतिपादन नं यानाबिल । हानं भीकवि चित्ताधरजुं
भीगु न्हापा न्हापां निसैंया साहित्य धुकूया सारांश
रूपे 'भीगु साहित्य' नामं रिपोर्ट न्यंका वर्तमानया संक्षिप्त
परिचय बिया याकनं भविष्ये स्वस्थ साहित्यया धनी जुइत
अंगुलि निर्देश नं याना दिल । तर थ्व सफू भति न्हापा
पिहाँ वःगुलिं ७५ सालया भीगु पुरा त्याः चाः मदु । न त
थन जिमिसं हे पुवंक बी फु । 'जयप्रकाश' महाकाव्य आदि मेमेगु
सफू पाखे जिमिसं बांलाक लक्ष्य याये नं मफुनि । तर याकनं
हे ७५ सालया साहित्य धुकुती गुलि साहित्य जाःगु दु, थ्व
क्यनेत भी समालोचकपित च्वयागु दु, जिमिसं नं च्वयेगु
कुतः याये ।

थन संक्षेपं च्वे धयार्थे ७४ सालया अपेक्षा ७५ साले अपो
साहित्य सम्पदाया अविचृद्धि जूगु दु । थुकिया श्रेय सफू
प्रकाशनार्थ सहायता ब्यूपित दु, ब्वाँय ब्वाँय जुया प्रयत्नशील
जूगु संप्र्यातयेत दु, लेखकपित दु, विवेकी साहित्य-प्रेमी
भाषा-प्रेमी पाठकपित दु । सज्जनपि ! थ्व ७६ साले ७५
सालया अपेक्षा साहित्य सम्पदा अविचृद्धि यायेत, माँ-
भाषाया उन्नति यायेत, जनगण सुखी यायेत, देश भिकेत,
च्वे थ्यंकेत सर्वजातया मचा-तःधि, मिसा-मिजं सकलें क्वह
जया ज्यायायेमाः । थ्व न्ह्यज्यायेगुली सफल जुइमा, थ्व हे
जिमिगु, 'भितुना' खः !

समाचार लुम्बिनी

लुम्बिनी जिर्णोद्धार सम्बन्धी ज्या च्वयेकेत व स्वयेत
हानं उखुनु हाले हे तिनि नेपाल सरकारया पाखें श्री ५ महा-
राजधिराजया प्रि० प्रा० से० श्री लोकदर्शन, काठमाण्डू
कमिशनर श्री भूपालमानसि, यातायात मंत्रालयया सेक्रेटरी
श्री सुरेन्द्र समसेर, पब्लिक वर्क्सया डाइरेक्टर, भिक्षु अमृता-
नन्द थ्यंकेत वंगु खबर प्राप्त जूगु दु । समाचारे थ्व नं ज्ञात

जूगु दु, सरकार नं जिर्णोद्धार व लँ-लि दयेकेगु ज्या इले हे
सिभयेकेत आपालं प्रयत्नशील जुया च्वंगु दु । विश्वस्त सूत्रं
ज्ञात जूगु दु, थौकन्हे स्वसलं मयाक मनूतयेसं न्हिन्हि मन्दिर,
विश्रामशाला, धर्मशालाया ज्या यानाच्वन ।

लुम्बिनी पोस्ट आफिस व आकाशवाणी

विश्वस्त सूत्रं समाचार ज्ञात जूगु दु, लुम्बिनी धर्मोदय
समितिया इनाप पाखे ध्यान बिया आः लुम्बिनी पोस्ट आफि-
सया प्रबन्ध नं याना बिल । हाले थ्व प्रबन्ध भैरहवां न्हि
क्वधू डाक लुम्बिनी वइगु, लुम्बिनीया डाक भैरहवाय् थंकीगु
रूपं जूगु खः । टिकट न्यायेत व पौ पोस्ट यायेत नेपाल पाखें
भैरहवा, उखे भारत पाखें नौतनवा, ककरहवा बजार वनेगु
आः आवश्यकता मंत । आशा याये फु, निकट भविष्ये हे थ्व
पोस्ट आफिसं व्यवस्थित तथा बांलागु रूप कयावं वनी ।
उकि आः लुम्बिनी पौ व्यवहार याइपिसं, 'पो० ककरहवा
बजार, जिला० बस्ति' मयासे 'लुम्बिनी उपवन, भैरहवा, पो०
नौतनवा, जि० गोरखपुर (यू० पी०), याःसा पौ लुम्बिनी
थ्यंके बीयंकी । काः वने मफया पोस्ट आफिसेतुं लाना च्वनी
मखु ।

मेगु जिमित विश्वस्त सूत्रं थ्व नं ज्ञात जूगु दु कि लुम्बिनी आः
आकाशवाणी नं दत । थ्व खं भं विशेष उल्लेखनीय व प्रशंस-
नीय नापं हर्षयागु नं खः कि आकाशवाणी जिर्णोद्धार सम्बन्धे
सरकारी उपयोगया निितिं जक मजुसे सर्वसाधारणया
निितिं नं जुल ।

लुम्बिनी नवगढ़ पाखें नं लँ

समाचार ज्ञात जूगु दु, उत्तर प्रदेश सरकार पाखें नवगढ़
(बस्ति) पाखें नं नेपाल राज्य सीमा तक च्याक्वेत्या लँ दये-
केत व नवगढ़े निरीक्षण गृह दयेकेत भिखुगू लाख दाँ व्यय
याइ ।

श्री ५ महाराजधिराज व श्री ५ महारानी सांची

समाचार ज्ञात जूगु दु, भी जुजु महेन्द्र वीर विक्रमशाह
देव भूपाले बिज्याना भूपालं पीन्यागू माइल उखे च्वंगु सांची
विहार स्थित भगवान बुद्धया अग्रश्रावक सारिपुत्र व मौद्ग-
त्यायनया पवित्र अस्तिधातु दर्शन याना धूप-दीप आदि पूजा
याना बिज्यात । खबरे बुझे दु, अस्तिधातु वसपोलपिनि
पूजाया निितिं विशेष रूपं पिने पित हःगु खः ।

श्री ५ महाराजधिराज व श्री ५ महारानी बुद्धगयाय्

समाचार प्राप्त जूगु दु, वंगु २९ नवम्बर खुनु श्री ५ महा-
राजधिराज व श्री ५ महारानी भारत यात्राया सिलसिलाय्

बुद्धायाय विज्यात । अन वसपोलपिसं चाचाहिला न्यंकनं स्वया विज्यात । लेँ लेँ भिक्षु अमृतानन्दं चीन, बर्मा, लंका आदि सकसियां बौद्ध तीर्थ-स्थान सारनाथ, बुद्धगया आदि थासे थःथःगु धर्मशाला दु, भी नेपालीतये जक मडु धका खँ न्ह्यथनेवं वसपोलं गम्भीर जुया धया विज्यात—“खः, आः नेपाः नं गरीबथेँ याना च्वने मज्यू । गनं मडुसां आः लुम्बिनी बांलाक दयेके ।” समाचारे थ्व नं ज्ञात जूगु दु कि बुद्धगयाय् मन्दीरे दुने लंकाया भिक्षु संघ पाखें परित्राण पाठ याना वसपोलया प्रति शुभकामना व आशीर्वाद नं बिल ।

विश्व बौद्ध सम्मेलन

समाचार प्राप्त जूगु दु, ३० नवम्बर खुनु गया सकेट हाउसे नेपाले धर्मोदय सभाया तत्वावधाने जुइगु प्यंगूगु विश्व-बौद्ध सम्मेलन सम्बन्धी श्री ५ महाराजधिराज नाप धर्मोदय सभाया सेक्रेटरी भिक्षु अमृतानन्दं ४५ मिनेट तक खँ ल्हाना विज्यात । श्री ५ महाराजधिराज आशवासन बिया माःगु उचित प्रबन्ध पुवंक धर्मोदय सभायात नेपाले लिथ्यनेवं याना विज्याये धका धया विज्यात ।

संगायनायात संगीतिकारक

समाचार थ्यंगु दु, बर्माय् जूगु खुगूगु संगायनाया प्यंगूगु सन्निपाटया नितिं नं संगीतिकारकया लागी यूनियन बुद्ध शासन कन्सल्ट पाखें वःगु निमन्त्रणानुसार निम्ह संगीतिकारक नेपाल पाखें माःगुली क्कम्ह अनसं विज्याना च्वंम्ह भिक्षु बुद्धघोष च्वना विज्याइ, अले मेम्ह क्कम्ह विनयाचार्य कुमार काश्यप भाग कायेत बर्मा विज्यागु दु ।

पवारणोत्सव व कठिनोत्सव

गत आषाढ पुन्ही खुनु आनन्दकुटी वर्षावास याना विज्यापिं भिक्षुपिनि वर्षावास सिधयेत्रं कठिनोत्सव व पवारणोत्सव जुल । सुथे शील प्रार्थनां लिपा भिक्षु कुमार काश्यप पाखें धर्म देशना जुल । हानं दिवाकाले संघ भोजनं लिपा आनन्दकुटी दायक सभाया क्कगू बैठक नं जुल । निहने आचार्य भिक्षु अमृतानन्दया पाखें धर्मदेशना जुल ।

समाचार स्यूगु दु, यले सुमंगल विहारे नं कठिनोत्सव थौनेथेँ हे कठिन चीवरया जुलूस सहित सप्तमीखुनु बांलाक जुल । बुद्ध-पूजा व धर्म देशना एवं संघ भोजन आदि पुण्यकार्य नं जुल ।

नापं समाचार ज्ञात जूगु दु, अष्टमी खुनु बहनी स्थानीय यम्पि विहारे महानिरेत्राण जुल । परित्राण पूर्व भिक्षु प्रज्ञा-

नन्द महास्थविर पाखें शील बीगु ज्या जुल । कन्हे खुनु नं शील-प्रार्थना, बुद्ध-पूजा, कल्पवृक्ष दान आदिया पुण्यकार्य सम्पन्न जुल । थ्व पुण्यकार्ये भाग कायेत आपालं उपासकोपासिकापिं येँ, ख्वप, भोंत, बलंबु आदि थासं मुं वःगु जुल ।

समाचार प्राप्त जूगु दु, ख्वपे मुनिविहारे ११ मंसीर गते खुनु बुद्ध-पूजा, शील प्रार्थना जुल । संघ-भोजनं लिपा भिक्षु सुबोधानन्द पाखें धर्मदेशना जुल । थन थुगुसी वर्षावास भिक्षु रत्नज्योति च्वना विज्यागु खः, गुम्हसिगु प्रयत्नं थ्व विहार निर्माण जूगु खः ।

थ्व हे कठिन चीवर दान पवारणया उत्सव थन कलकत्ताय् नं स्थानीय धर्मराजिक विहार एवं धर्माङ्कुर विहारे जूगु जुल । धर्माङ्कुर विहारे चान्हेसिया किनिता थाः बले तकं प्रवासी बौद्ध बहआत थासं थासं सलंसःया थ्वः थ्वः याना नीथ्वः स्वीथ्वलं मयाक विहारे वया चीवरादि वस्त्र दान बीगु, शील कायेगु, उपदेश न्यनेगु आदि पुण्यकार्य यात ।

स्वर्गीय पेलेने महानायक पदे

पञ्चासिंह महास्थविर

लंका । समाचार ज्ञात जूगु दु, पेलेने वज्रज्ञान महास्थविर पदयागु स्थानस भिक्षु पञ्चासिंह महास्थविर त्यल । थुगु पदया नितिं योग्यम्ह स्थविर त्ययेत वंगु २७ नवम्बर खुनु बम्बलपिटिया वजिरारामे जूगु संघ सभाय् लंकाया नाना दिशाय् च्वंपिं भिक्षुपिं विशाल संख्यां उपस्थित जुल । थ्व महानायक पदया लागी त्यज्याय् भोट जूबले मडिगे पञ्चासिंह महास्थविरं आपालं भोटं त्याकल । थ्व संघ सभाया सभापति चक्किन्द रामाधिपति जुया विज्यागु खः, देहिवल श्री महाबोधि विहाराधिपति गोरकाने धम्मानन्द महास्थविरं वसपोलयागु नाँया प्रस्ताव सभाय् पेश याःगु खः ।

थ्वसपोल स्वर्गीय पेलेने महानायकया शिष्य रत्न खः, विद्वान खः, तःगुमच्छि सकूया लेखक खः । महाबोधि सोसाइटी परीसे प्रतिनिधी नायक जुया १९४६ स चीन विज्यात । नेपाले नं विज्याना प्रथम नेपाले जूगु उपसम्पदाय् कर्माचार्य जुयाः विज्यात । वसपोल लंकाया प्रतिस्थित लब्ध धर्मदेशकपिं मध्ये क्कम्ह खः । दकसिबे ला वसपोल मृदु-भाषी, मितव्ययता, निर्अहंकार, शीलवन्तया कारणं जन प्रेमी जूगु हे विशेषतां फुक मेमेगु गुणयात त्याकी । थ्व अभिनव महानायक पद प्राप्ति नं थ्व हे गुण विशेषताया प्रभाव खः ।

धर्मोदय गु खं

चायात अप्पा माः, अप्पायात चा । लेखक-लेखिकापिनिगु तिवः सम्पादकयात माः, ग्राहक व विज्ञापकया त्यवा प्रकाशकयात माः, अले प्रकाशन व पाठकपिसं ज्याय् ग्येका बीगु, मूल्यांकन याना प्रोत्साहन बीगु लेखक-लेखिकापित माः । समाजयात पत्रिका माः, पत्रिकायात समाज । अप्पा जक पंचिनां छे, छे जुइ मखु, हानं चा जक देतना नं छे छे जुइ मखु । उकिं सम्पादकं लेखकपित च्वया च्वंगु दु, ग्राहकपित थ्व हे पत्रं धाये माःगु खं धया च्वंगु दु । हानं च्वयेत च्वया हे धायेगु, न्वायेगु विन्ति यायेगु याना हे च्वनी नं तिनि, वङ्गु वैशाख विशेषांकया निंति ला मं विशेष रूपं । वत्ये हे ग्राहकपित निवेदन यायेगु, आग्रह यायेगु यानावं वया च्वने तिनि, मं पोस्ट आफिसे पत्र रजिस्टर्ड जुइवं पुलां पुलांपिं ग्राहकपित स्मेतं ।

‘धर्मोदय’ गुदे च्वन । नाप नापं ७५ सालया आपालं ग्राहकपिनिगु ल्हापं-दांनं फुइ धुंकल । कालिम्पोंगया फुक धयाथे हे ग्राहकपिनि थ्व कल्ला-थीला अंकं ग्राहक चन्दा फुइ । शायद थ्व ७५ सालया ग्राहक चन्दा याकनं फुत धयाथे भ्रम नं जुइ फु । तर विवेकी ग्राहकपित थ्व भ्रम तुरन्त हे स्वयंबोध जुइ ।

एजेन्ट सम्बन्धे सवैतनिक व अवैतनिक निगू प्रकारया दयेकेगु निश्चय यानागु खः । तर सवैतनिक अवैतनिक धया च्वने बांमलागु जुया आः एजेन्ट वा प्रचारक शब्द व्यवहारे हयेगु याये त्यना । १०% कमिशनं ‘धर्मोदय’ या प्रचारे त्वया बीपित एजेन्ट धाइ, मकासे बीपित प्रचारक ।

थन क्वे प्रचारक व एजेन्ट छुटे मजूसां आः थथे ग्राहकपित १०७६ सालया ग्राहक चन्दा बुभे याना दीत सुविधाया निंति ‘धर्मोदय’ या सहायक व शुभेच्छुकपिनिगु नां व ठिकाना बियाच्वना । ग्राहकपिनि सुविधानुसार क्वे नां व ठिकाना बिया तयापि मध्ये न्ह्याम्हसित ग्राहक चन्दा बुभे याना दीसां ज्यू ।

१. श्रीसाहु हर्षरत्न, असनटोल, धालासिको,	कान्तिपुर ।	बुटवल, चैनपुर,
२. भिक्षु सुबोधानन्द, श्रीघः विहार, नघः टोल	" ।	पोखरा, त्रिशुली
३. श्री सुन उपासक, टंगल टोल,	ललितपुर ।	बजारया निंति
४. श्री मोतिरत्न उपासक, श्रीसुमंगल विहार	" ।	जिमित एजेन्टया
५. श्री वर्णवज्र वज्राचार्य, स्वधा टोल,	बनेपा ।	आवश्यकता
६. श्री लालधन शाक्य, पूर्व ४ नं.	भोजपुर ।	दु । एजेन्ट
७. भिक्षु शाक्यानन्द	बुटवल ।	जुइगु इच्छा
८. सानुकाजी नीरकाजी, मखन टोल,	तानसेन ।	दुपिसं
९. भिक्षु अनिहद, धर्मोदय विहार	कालिम्पोंग ।	च्वया
१०. नरेन्द्रनरसिंह शाक्य, रंगेली बजार,	मिक्किम ।	दिसं ।
११. श्रीसाहु त्रिरत्न, धाकं कोंकं,	ल्हासा ।	व्यवस्थापक
१२. श्री हेमबहादुर शाक्य, टक्सार टोल,	भोजपुर ।	‘धर्मोदय’